

Linda Kukkohovi ja Sanna Ketola

LIIKUNTAPAINOTTEINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

LIIKUNTAPAINOTTEINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Linda Kukkohovi ja Sanna Ketola
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Sosiaalian koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Linda Kukkohovi ja Sanna Ketola

Opinnäytetyön nimi: Liikuntapainotteinen varhaiskasvatussuunnitelma

Työn ohjaajat: Markku Koivisto ja Terttu Koskela

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2015

Sivumäärä: 42 + 19 liitesivua

Nykyisessä länsimaisessa elämäntyyliässä ihmiset, myös lapset, saavat usein liian vähän liikuntaa. Koska opinnäytetyömme aihe on siten ajankohtainen, näimme siinä mahdollisuuden vaikuttaa lasten hyvinvointiin liikkumisen merkityksen ymmärtämisen kautta. Me tekijät olemme kumpikin liikunnallisia ihmisiä ja tartuimme innokkaasti työhön, kun meille tarjottiin toimeksiantoa liikuntapainotteisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisestä uudelle päiväkodille. Toimeksiantajamme, yksityinen päiväkotitoimisto Ilopirpana Raahessa, aloitti toimintansa syksyllä 2013 ja laajentui vuonna 2014.

Tavoitteenamme tässä opinnäytetyössä on ollut hahmottaa itsellemme, toimeksiantajallemme ja kaikille tuleville työn lukijoille liikuntakasvatuksen merkitystä, mahdollisuuksia ja käytännön keinoja päiväkotityössä samalla, kun kuvaamme varhaiskasvatussuunnitelman tuottamisen projektia. Lähtötavoitteena oli luoda helppolukuinen, ymmärrettävä ja rakenteeltaan selkeä varhaiskasvatussuunnitelma, joka toimii päiväkodin arjessa.

Opinnäytetyöprojektin alussa haastattelimme toimeksiantajapäiväkodin edustajia heidän toiveistaan ja resursseistaan, minkä ansiosta pystyimme laatimaan toimivan ja juuri heidän toimipisteisiinsä sopivan varhaiskasvatussuunnitelman. Päiväkodin lasten vanhempien ja myös itse lasten näkemyksiä ja toiveita liikkumisesta päiväkodissa kartoitettiin kyselylomakkeella ja lasten kanssa keskustelemalla. Tietopohjaa ja samalla tuotettamme varten haastattelimme myös Muhoksella toimivan päiväkotitoimiston Päivärinteen henkilökuntaa heidän käytännön ratkaisuksistaan liikuntakasvatuksessa. Liikuntakasvatuksesta ja lasten motorisesta kehityksestä on julkaistu runsaasti kirjallisuutta, ja olemme rakentaneet työmme tietoperustan – samoin kuin laatimamme varhaiskasvatussuunnitelman – tuomalla eri tahojen toiveet sekä näkemykset, kirjallisuuden ja varhaiskasvatusta ohjaavat dokumentit vuoropuheluun keskenään. Me vastasimme liikunnallisen sisällön tuottamisesta sekä tekstin ja tuotteen ulkoasun muotoilusta, ja päiväkotitoimisto vastasi yhteistyössä kanssamme muusta sisällöstä kuten päiväkodin arvoista, lapsille ominaisista toimintatavoista sekä sisältöorientaatioista.

Tuotteen tietyistä ominaisuuksista pyydettiin palautetta sekä toimeksiantajan henkilökunnalta että toimeksiantajapäiväkodin lasten vanhemmilta, ja meidän tekijöiden toimintaa puolestaan arvioivat toimeksiantajan edustajat tuotteen valmistuttua. Lisäksi pidimme omia arviointipalavereja keskenämme projektin aikana. Omasta mielestämme pääsimme tavoitteisiin sekä tuotteen että oman oppimisemme osalta. Meille itsellemme kehittyi myös entistä vahvempi näkemys siitä, että kasvatusta voi kannustaa lasta liikuntaan monin tavoin. Projektimme aikana ei tullut vielä selville, kuinka paljon merkitystä tuotetekstillämme lopulta on, mutta tarkoituksemme on tarjota tekstiä mahdollisimman monelle liikuntapainotuksesta kiinnostuneelle päiväkodille Suomessa. Näin siitä hyötyisi suurempikin joukko ihmisiä.

Asiasanat:

”liikuntakasvatus”, ”varhaiskasvatussuunnitelmat”, ”motoriset taidot”, ”motorinen kehitys”, ”varhaiskasvatus”

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Sanna Ketola and Linda Kukkohovi

Title of thesis: Pre-school Education Program to Enhance Physical Activity

Supervisors: Markku Koivisto and Terttu Koskela

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015

Number of pages: 42 + 19 appendix pages

In the world today, there is significantly less physical activity naturally present in the everyday life of Western people, also among children. Obesity, low stamina and poor conditions of the bone and muscle structure are often the result of spending a lot of time viewing television or playing computer and video games. The professional educators play an important role in enhancing children's interest in physical activity and getting them accustomed to a healthy lifestyle. That is why we worked on the topic of children's sport education and consider it valuable to the field.

This paper reports our project in which we were commissioned to prepare a pre-school education program for a small, private kindergarten in Raahe, Finland. The program was supposed to include as much physical exercise as possible, in all the imaginable forms, since the kindergarten was about to start officially enhancing sports in autumn 2014. We also report the evaluation of our final product and the results of the project at the end of the paper.

We interviewed the commissioning kindergarten's representatives about their needs, possibilities and aims in the process and used the results as a basis for our work. The parents of the kindergarten's children were also asked, in form of a questionnaire, about their wishes and points of view in the sports education of their children. The children themselves were interviewed about the same things by the staff of the kindergarten. Next, we interviewed the personnel of our consulting kindergarten in Muhos, Finland, about their ways to practice sports education, since they have focused on it for several years already. At the moment of submitting the product to the commissioning kindergarten, we organized an orientation event with their personnel to familiarize them with the new education program and to get their first impressions of it. In the evaluation phase, we gathered feedback from the commissioning kindergarten's personnel and the parents of the kindergarten's children. The product still underwent many small changes according to this feedback.

The concrete result of our project is the pre-school program that we produced. During the process of writing this product, we developed an even stronger view on the importance of physical activity for children's healthy growth. We realized as well that education can support physical activity in children's life in many ways. These realizations were evident also in the personnel of the commissioning kindergarten.

We don't yet know how much effect our product will have in the daily routines of the commissioning kindergarten, but we will offer the product to other kindergartens as well, in order to benefit more from the work we have done. Maybe his pre-school education program can help professional educators make good ideas about physical activity come true in their work, in many places around Finland.

Keywords: physical education, pre-school education, motor skills, motor development

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 PROJEKTIN TARKOITUS, TAVOITTEET JA ORGANISAATIO	9
3 VARHAISKASVATUKSEN MÄÄRITTELYÄ	11
3.1 Lakiin perustuvat ja valtakunnalliset määritelmät	11
3.2 Varhaiskasvatuksen osa-alueet.....	12
3.3 Keskeisiä käsitteitä ja periaatteita	12
4 VARHAISKASVATUSTA OHJAAVAT LAIT, ASETUKSET JA DOKUMENTIT	14
4.1 Laki ja asetus lasten päivähoidosta.....	14
4.2 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista.....	14
4.3 Varhaiskasvatussuunnitelmat	15
4.4 Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	15
5 MOTORISTEN TAITOJEN KEHITYS LAPSILLA	17
5.1 Koordinatiiviset kyvyt.....	17
5.2 Kuntotekijät	18
5.3 Motoristen taitojen kehittyminen lapsuudessa	18
5.3.1 0–3 -vuotiaat lapset	19
5.3.2 4–5 -vuotiaat lapset	19
5.3.3 6-vuotiaat lapset	20
5.4 Motoristen taitojen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	20
6 LIIKUNTAKASVATUS	22
6.1 Viralliset suositukset lasten liikunnan määrästä ja laadusta	23
6.2 Liikunnan ja muiden varhaiskasvatuksen sisältöjen yhteys	24
6.3 Liikuntakasvatuksen toteuttaminen päiväkodissa	24
7 PROJEKTIN ETENEMINEN.....	27
7.1 Ongelman ja kehittämistarpeen tunnistaminen.....	27
7.2 Ideointivaihe.....	28
7.3 Kartoituvaihe	28
7.4 Toteutusvaihe	29
7.5 Tuotteen esittely toimeksiantajalle ja arviointi.....	30

7.6 Tuotteen testaus, palautteenkeruu ja jatkokehittäminen.....	30
7.7 Tuotteen elinkaari.....	31
8 ARVIOINTI	32
8.1 Ensimmäinen laatutavoite: helposti luettava tuote	32
8.2 Toinen laatutavoite: ymmärrettävä tuote	32
8.3 Kolmas laatutavoite: laadukas tuote	33
8.4 Neljäs laatutavoite: käytännöllinen ja lapsilähtöinen varhaiskasvatussuunnitelma	33
8.5 Viides laatutavoite: varhaiskasvatussuunnitelma todella toimii arjessa	34
8.6 Varhaiskasvatussuunnitelman kokonaisarvio	34
8.7 Työskentelyprosessin arviointi.....	35
8.8 Asennetason tavoitteiden arviointi.....	36
8.9 Oman oppimisen arviointi.....	37
9 POHDINTAA	38
LÄHTEET	41
TUOTTEENA TEHTY VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA LIITE 1.....	43
KYSELYLOMAKE TOIMEKSIANTAJAPÄIVÄKODIN LASTEN VANHEMMILLE LIITE 2.....	60
PALAUTELOMAKE TOIMEKSIANTAJAPÄIVÄKODIN LASTEN VANHEMMILLE LIITE 3	61

1 JOHDANTO

Nyky-yhteiskunnassa lasten liikuntakasvatuksen merkitys on entisestään korostunut – esimerkiksi mielenterveydellisten, ylipainoon ja yleiseen fyysiseen terveyteen liittyvien sekä keskittymis- ja oppimiskyvyn ongelmien yleistyttyä viime vuosina (vrt. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010, 53, 101, 104). Lapsen sosiaalinen ja kognitiivinen kehitys samoin kuin itsetunto ja pätevydentunne perustuvat motorisen kehityksen avaamiin mahdollisuuksiin (Rintala 2005, 5; Williams & Cliffe 2011, 15-17). Jo lapsuudessa luodaan pohjaa myös aikuisiän säännölliselle liikunnan harrastamiselle (Karvonen & Pirttimaa 1990, 22; Autio 1995, 18; Williams & Cliffe 2011, 1), mikä on kansanterveyden kannalta hyvin merkittävä asia nykyisessä länsimaalaisessa elämäntyyliässä, jossa liikuntaa ei aina saada luonnostaan riittävästi. Liikuntakasvatuksen avulla annetaan lapsille mahdollisuuksia nauttia liikkumisesta ja siten kehittää itseään: fyysisen puolen lisäksi liikunta kehittää lapsen identiteettiä, oppimiskykyä ja sosiaalisia valmiuksia (vrt. Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö & Nuori Suomi ry. 2005, 10, 12-14).

Teimme projektityönä liikuntaa painottavan varhaiskasvatussuunnitelman raahelaiselle päiväkotilopirpanalle, joka on aloittanut toimintansa vuonna 2013 ja siirtyi liikuntapainotteiseksi syksyllä 2014. Päiväkotien yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat virallisia asiakirjoja, joiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen sisällön ja laadun kehittämistä omassa toimipisteessä sekä lisätä yhdenvertaisuutta kaikkien suomalaisten lasten kesken (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7). Ne on luotu lasten ja perheiden tueksi ja ohjeeksi, kuvaamaan sitä, mitä jokaisella lapsella on oikeus päivähoitossa saada, ja mihin päiväkotitoiminta sitoutuu toiminnassaan. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista kukin varhaiskasvatustyksikkö veloitetaan laatimaan oma yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelmansa valtakunnallisten perusteiden ja kunnallisen tason varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 21). Toimeksiantajalla ei vielä projektia aloittaessamme ollut yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, vaan päiväkotitoiminta oli toiminut siihen saakka Raahen kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Tarve omalle suunnitelmalle oli siis olemassa, minkä vuoksi me teimme sen kirjaamisen ja muotoilun opinnäytetyönämme.

Tavoitteenamme oli tuottaa käytännöllinen ja lapsilähtöinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka todella toimii arjessa eikä ole pelkkä velvollisuus päiväkodille. Uskoimme tällaisen opinnäytetyön kehittävän meidän ammattitaitoamme tulevana sosionomeina (AMK), ennen kaikkea lastentarhanopettajina. Näin kävikin: projektin toteuttaminen harjaannutti meitä käyttämään varhaiskasvatusta ohjaavia dokumentteja

työssämme ja sen suunnittelussa. Alan ammattilaisten kanssa tehtävä yhteistyö antoi meille tilaisuuden ottaa jo opiskeluvaiheessa vastuuta varhaiskasvatustyötä ohjaavasta suunnittelusta. Tuottamamme varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on myös muistuttaa päiväkodin henkilöstöä, lasten vanhempia ja kaikkia työmme lukijoita siitä, kuinka tärkeä osa lapsen kehitystä ja elämää liikkuminen on, sekä yhdistää liikunta monimuotoisesti osaksi kaikkea päiväkodin toimintaa.

Käytämme opinnäytetyössämme rinnakkain käsitteitä liikunta ja liikkuminen. Pyrimme tällä valinnalla korostamaan, että arkiliikunta ja ohjatut liikuntatuokiot ovat samalla tavoin fyysistä toimintaa, jota tulee edistää. Lapset liikkuvat spontaanisti, kun heille vain annetaan siihen tilaisuuksia.

2 PROJEKTIN TARKOITUS, TAVOITTEET JA ORGANISAATIO

Päivittäinen liikkuminen on lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle tärkeä asia. Opinnäytetyömme aihe on sikäli ajankohtainen, sillä nykyisessä länsimaalaisessa elämäntyyliin liikutetaan liian vähän. Koska molemmat olemme liikunnallisia ihmisiä ja haluamme töihin päiväkotiin, tämä opinnäytetyö sopi meille hyvin ja siitä on myös hyötyä meille tulevana varhaiskasvattajina.

Toimeksiantajallamme päiväkotitoiminnalla ei ollut vielä projektia aloitettaessa omaa yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, sillä se oli aloittanut toimintansa vasta syksyllä 2013. Projektimme tarkoituksena oli siis tehdä päiväkodille varhaiskasvatussuunnitelma, jolle oli olemassa selkeä tarve. Lisäksi toimeksiantajamme haluaa omalla toiminnallaan tukea sitä, että lapset saavat varhaisvuosinaan tarpeeksi ja riittävän monipuolista liikuntaa, mikä ei välttämättä kotiloissa toteudu. Tätä varmistamaan päiväkotitoiminta halusi käyttöönsä liikuntaa painottavan varhaiskasvatussuunnitelman.

Opinnäytetyön alkuvaiheessa rajasimme luontevasti projektimme teoriaperustan päivähoitoa koskevaan lainsäädäntöön, eri-ikäisten lasten motoriseen kehitykseen ja liikkumiseen, liikuntakasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa sekä liikunnan ja terveyden yhteydestä toisiinsa. Alkukartoitusvaiheessa vasun tekemisen työnjaosta sovittiin, että toimeksiantajan edustajat tuovat meille olennaiset tiedot päiväkodin arvoista, lapsille ominaisista toimintatavoista sekä sisältöorientaatioista varhaiskasvatuksessa, ja meille jää liikunnallisen sisällön tuottaminen sekä tekstin ja tuotteen ulkoasun muotoilu.

Projektimme välitön tavoite olikin tuottaa käytännöllinen ja lapsilähtöinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka todella toimii arjessa eikä ole pelkkä velvollisuus päiväkodille. Tuote otettaisiin siksi päiväkodissa jokapäiväiseen käyttöön. Tekemämme tuotteen pitkän aikavälin kehitystavoite oli sama kuin kaikilla päiväkotien yksikkökohtaisilla varhaiskasvatussuunnitelmilli: ohjata päiväkodin henkilöstön toimintaa ennalta pohdittuun suuntaan, tässä tapauksessa erityisesti liikunnan painottamiseen, ja lisäksi antaa lasten vanhemmille tietoa päiväkodin toiminnasta ja sen tausta-ajatuksista. Tuotteemme tavoitteena oli tehdä päiväkodin toiminnasta niin liikuntapainotteista kuin mahdollista unohtamatta kuitenkaan muita varhaiskasvatuksen tärkeitä osa-alueita.

Toinen, asennetason tavoite oli muistuttaa päiväkodin henkilöstöä ja lasten vanhempia siitä, kuinka tärkeä osa lapsen kehitystä ja elämää liikkuminen on. Laajemmalla, yhteiskunnallisella tasolla ajateltuna koimme

projektimme ja tuotteemme tavoitteeksi sen, että liikkumisen sisällyttäminen arkeen etenkin lapsilla tulisi yhä yleisemmäksi puheenaiheeksi – jopa itsestänselvyydeksi. Sosionomi (AMK) -tutkintoon kuuluikin tietoisuus omasta mahdollisuudesta toimia yhteiskunnallisena vaikuttajana, olipa taso kuinka paikallinen tahansa.

Pitkällä aikavälillä oman oppimisemme tavoitteena tässä tuotekehitysprojektissa oli, että kehittäisimme ammattitaitoamme tulevina sosionomeina (AMK), ennen kaikkea lastentarhanopettajina, sekä harjaantuisimme käyttämään varhaiskasvatusta ohjaavia dokumentteja työssämme ja sen suunnittelussa. Ajatuksena oli, että tällaisen projektin avulla sosionomi (AMK) -tutkintoon kuuluvista tavoitekompetensseista meillä kehittyisivät ainakin eettinen reflektiokyky ja yksilön huomioon ottamisen taito sekä kehittävä työote ja tiedon tuottaminen. Konkreettinen oppimistavoitteemme oli kokemuksen saaminen pitkän aikavälin ja useamman toimijan yhteisesti toteutettavasta projektista. Välitön tavoite oli, että saisimme varhaiskasvatussuunnitelman tehdyksi suunnitellulla aikataululla ja laadukkaasti. (vrt. Silfverberg 2007, 40-42.) Nämä tavoitteet liittyivät sosionomi (AMK) -tutkinnossa johtamisen osaamisalueeseen – olimmekin projektissa vetäjinä ja vastuussa sen etenemisestä.

Määrittelimme tuoteellemme eli liikuntapainotteiselle varhaiskasvatussuunnitelmalle laadun kriteerit yhdessä toimeksiantajamme kanssa, ja niitä olivat tuotteen hyvä laatu, luettavuus ja ymmärrettävyys sekä toimivuus (vrt. Jämsä & Manninen 2000, 128). Tuotteen laatua arvioitiin kolmessa vaiheessa: ensin tehtyämme varhaiskasvatussuunnitelman luonnoksen lokakuun 2014 loppuun mennessä, toisen kerran muokattuamme tammikuun loppuun 2015 mennessä luonnoksesta ensimmäisen, ”valmiin” mutta edelleen työstettävän version, jota koekäytettiin noin kahden viikon ajan päiväkodin arjessa, ja lopulta lopullisen version valmistuttua, huhtikuun lopussa 2015.

Projektin laatukriteerinä oli tuotteen laadun, luettavuuden, ymmärrettävyyden ja toimivuuden lisäksi se, että me tekijät todella oppisimme uutta projektin aikana sen sisällöstä ja samoin projektin toteuttamisen käytännöistä. Tätä me tekijät arvioimme kahdenkeskisissä arviointipalaverissa syyskuussa 2014, tammikuussa 2015 ja toukokuussa 2015.

Projektimme oli pienimuotoinen, kahden hengen opinnäytetyö, jolle Oulun ammattikorkeakoulu tarjosi ohjauksen. Työlle nimettiin kaksi ohjaavaa opettajaa, jotka tarjosivat ohjauksen tietopohjaan ja työn muotoiluun sekä suunnitteluapua projektissa. Opponoina toimi kaksi Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Toimeksiantaja oli Raahessa sijaitseva Päiväkotikoti Ilopirkana, jolle olimme vastuussa tuotteemme valmistumisesta ja laadusta.

3 VARHAISKASVATUKSEN MÄÄRITTELYÄ

Varhaiskasvatus ja lasten päivähoito ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan. Valtioneuvoston antaman varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten periaatepäätöksen mukaan varhaiskasvatusta on kasvatuksellinen vuorovaikutus, jolla pyritään edistämään lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 9). Varhaiskasvatuksen käsitteellä tarkoitetaan tarkemmin päivähoiton ja esiopetuksen pedagogista puolta, mikä korostaa opetusta, oppimista ja tavoitteellista kasvatusta yleensä (Petäjäniemi, Pokki, Sosiaali- ja terveysministeriö & Opetusministeriö 2010, 11). Lapsilla on Suomessa automaattisesti oikeus varhaiskasvatukseen (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 12).

Lasten päivähoidosta puhuttaessa painotetaan puolestaan sitä puolta, että lasten hoitamista tarjotaan palveluna vanhemmille, jotta nämä vapautuvat kasvatustehtävästään tilapäisesti esimerkiksi työssäkäyntiin tai opiskeluun. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 16.) Sosiaaliportin mukaan lasten päivähoito on nimenomaan varhaiskasvatuspalvelu, jossa lapsen oikeus saada varhaiskasvatusta yhdistyy vanhempien oikeuteen saada lapselleen hoitopaikka (Sosiaaliportti 2012). Varhaiskasvatus toteutuu siis yleensä juuri lasten päivähoidossa. Nämä molemmat aspektit ovat mukana käytännön varhaiskasvatustyössä: asiakkaina ovat sekä lapset että heidän vanhempansa tai huoltajansa. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 16.)

3.1 Lakiin perustuvat ja valtakunnalliset määritelmät

Laki lasten päivähoidosta määrittää päivähoiton tavoitteeksi päivähoidossa olevien lasten kotien tukemisen näiden kasvatustehtävässä sekä samalla lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistämisen yhdessä kotien kanssa (Laki lasten päivähoidosta 1973, 2a §). Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista todetaan, että yhteiskunnan tehtävänä on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, vaikka ensisijainen vastuu lasten kasvattamisesta on luonnollisesti heillä (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 5). Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee kuitenkin tarjota näkemyksensä ja tietämyksensä lasten vanhempien käyttöön.

3.2 Varhaiskasvatuksen osa-alueet

Yhteiskunnan järjestämän ja samoin sen valvoman varhaiskasvatuksen tulee sisältää lapsen hoito, kasvatus sekä opetus, ja näiden tulee muodostaa saumaton ja lapsen yksilöllistä kehitystä tukeva, johdonmukainen kokonaisuus (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 3). Nämä mainitut osa-alueet painottuvat eri-ikäisillä lapsilla eri tavoin: mitä pienempi lapsi on, sitä useammin kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus tapahtuu hoitotilanteissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15-16.) Varhaiskasvatusta tulee toteuttaa suunnitelmallisesti ja tietoisesti määrättyjä tavoitteita kohti. Lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä lapsen omaehtoisen leikin kunnioittaminen. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 9). Lasten päivähoito pitää sisällään myös asianmukaisen ravinnon tarjoamisen hoitopäivän aikana (Laki lasten päivähoitosta, 2b §) ja riittävän levon tarjoamisen.

3.3 Keskeisiä käsitteitä ja periaatteita

Nykyään varhaiskasvatustoiminnassa noudatetaan yleisesti kasvatuskumppanuuden ja lapsilähtöisyyden periaatteita. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista vuodelta 2002 samoin kuin siihen perustuissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vuodelta 2005 mainitaan rakentavan varhaiskasvatustoiminnan edellytykseksi kasvatushenkilöstön tiivis yhteistyö vanhempien kanssa – tästä käytetään nimitystä kasvatuskumppanuus (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31; Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 5).

Raahen varhaiskasvatussuunnitelmassakin vanhempien ja kasvatushenkilöstön yhteistyön toteutumista pidetään yhtenä keskeisimmistä varhaiskasvatuksen laadun edellytyksistä (Raahen varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 10). Yhteistyön rakentaminen ja ylläpito nojaa aina ammattilaisiin, eikä sitä voida säilyttää vanhempien vastuulle. Vanhemmilla – niin kuin lapsilla itselläänkin – on oikeus osallistua myös varhaiskasvatuspalveluiden arviointiin ja kehittämiseen. (Raahen varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 10; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31-32.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista asetetaan tavoitteeksi, että kaikissa lapsiperheiden palveluissa omaksuttaisiin lapsi- ja perhelähtöiset tavoitteet, toimintatavat ja yhteistyökäytännöt. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 7). Lapsilähtöisyyttä ei kuitenkaan mainita normatiivisena käsitteenä valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, mutta esimerkiksi jokaisen lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen on yksi kolmesta kirjatusta kasvatuspäämäärästä, mikä nähdäksemme edellyttää toteutuakseen lapsilähtöistä kasvatustotetta (ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13).

Vaikka lapsilähtöisyyttä korostetaankin alan ammattilaisten keskuudessa nykyään yleisesti, toisinaan se, mitä lapsilähtöisyydellä tarkemmin ja käytännössä tarkoitetaan, saattaa vaihdella ammattilaisten välillä paljonkin. Helsingin koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ylilääkäri Elina Hermanson kuvaa artikkelissaan lapsilähtöistä kasvatustapaa siten, että lapselle pyritään antamaan kiitosta ja onnistumisen kokemuksia, ja että häntä kohdellaan yksilöllisenä ihmisenä, jonka mielipiteitä kuunnellaan ja jota ei hylätä tunnetasolla missään tilanteessa. Tällainen kasvattaminen ei silti tarkoita turvallisten rajojen puuttumista. (Hermanson 2012.) Tämän suuntainen ajattelu ja toiminta onkin nykyaikaisen varhaiskasvatuksen kentällä käytännössä normi.

4 VARHAISKASVATUSTA OHJAAVAT LAIT, ASETUKSET JA DOKUMENTIT

Varhaiskasvatusta ohjaavat Suomessa jo edellä mainitut lakitekstit: laki lasten päivähoidosta ja asetus lasten päivähoidosta vuodelta 1973 sekä esiopetuksen osalta myös perusopetuslaki ja -asetus vuodelta 1998. Näiden sisältämiä määrittelyjä varhaiskasvatuksen luonteesta on kuvattu jo edellä. Lisäksi noudatetaan YK:n lasten oikeuksien sopimusta vuodelta 1989 sekä valtioneuvoston periaatepäätöstä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Suomessa on tähän periaatepäätökseen liittyen laadittu vuonna 2003 varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -nimellä valtakunnalliset ohjeistukset varhaiskasvatuksen toteuttamista varten, ja niitä on tarkistettu vuonna 2005. Valtakunnalliset linjaukset pitävät sisällään yhteiskunnan järjestämisen sekä valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja sen kehittämisen painopisteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8-9.)

4.1 Laki ja asetus lasten päivähoidosta

Laki lasten päivähoidosta määrittää päivähoidon puitteita, ehtoja, tavoitteita, sisältöä ja esimerkiksi hoitohenkilöstön kelpoisuusvaatimuksia Suomessa. Lisäksi siinä annetaan ohjeet lasten päivähoidon hallinnon järjestämisestä ja yksityisestä lasten päivähoidosta. (Laki lasten päivähoidosta 1973, 1-26 §.) Asetuksessa lasten päivähoidosta tarkennetaan päivähoidon järjestämisen edellytyksiä, joilla laadukas ja turvallinen hoito sekä varhaiskasvatus pyritään takaamaan lainsäädännön tasolla, sekä linjataan päivähoitopaikan myöntämisen perusteita ja kielivähemmistöjen oikeuksia (Asetus lasten päivähoidosta 1973, 1-11 §). Sen merkitys ja laajuus verrattuna itse lakiin lasten päivähoidosta on siis melko rajattu.

4.2 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

Tässä kansainvälisessä sopimuksessa painotetaan lapsen etua ja oikeutta omaan identiteettiin sekä sitä, että lapsen tulee tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa (Unicef 2014, 7, 11). Sopimus velvoittaa viranomaisia ja ammattilaisia toimimaan tasa-arvoisesti ja suvaitsevaisesti kaikkia lapsia kohtaan, ja siinä julistetaan lapsen olevan oikeutettu erityiseen huolenpitoon ja apuun (Unicef 2014, 5). Näiden seikkojen tulee toteutua myös Suomessa tarjottavissa varhaiskasvatuspalveluissa.

4.3 Varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelmien tarkoitus on ohjata ja yhtenäistää varhaiskasvatuksen toteuttamista koko maan laajuisesti (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7). Niiden tekeminen perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista ja on siten pakollista. Ylimmän tason muodostavat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta kukin kunta, kuntayhtymä tai kuntaliitto muodostaa oman paikallistason varhaiskasvatussuunnitelmansa. Tämä puolestaan toimii ohjenuorana kunkin varhaiskasvatussyksikön omalle, yksikkökohtaiselle varhaiskasvatussuunnitelmalle. Jokaiselle lapselle tehdään vielä yksilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka laatimiseen osallistuvat päivähoitopaikan tutut henkilökunnan jäsenet, lapsen vanhemmat tai muut huoltajat sekä mahdollisuuksien mukaan lapsi itse.

Tällä moniportaisella ohjausmallilla pyritään yhdenvertaisuuden takaamisen lisäksi luomaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun parantamiselle ja kasvatuksen sisältöjen kehittämiseksi. Toinen tavoite on lisätä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, parantaa moniammatillista yhteistyötä ja lisätä lasten vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Kaikki tämä tähtää lasten kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7.)

4.4 Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Raahen kaupunki on tehnyt alueensa varhaiskasvatushenkilökunnan ohjenuoraksi ja yksikkökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teon perustaksi kuntatason varhaiskasvatussuunnitelman vuonna 2006, ja sitä on päivitetty vuosina 2007, 2009 ja 2014 (Raahen varhaiskasvatussuunnitelma 2014). Meidän työssämme tämä asiakirja on ollut tärkeässä roolissa: Ilopirpanan kanssa tehdyn varhaiskasvatussuunnitelman tulee noudattaa Raahen kaupungin linjauksia, vaikka lisäsimmekin siihen liikuntaa.

Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman arvoiksi on kyselyjen pohjalta määritelty seuraavat asiat: Turvallisuus, rajat, leikki, oikeus olla lapsi sekä luottamus. Tavoitteiksi on asetettu lapsen edun näkyminen kaikessa päätöksenteossa, yhteistyön toimiminen lasten vanhempien, kasvattajien sekä muiden yhteistyökumppanien välillä sekä varhaiskasvatuksen sisällön ja laadun kehittäminen osana arkityötä. (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 6.) Nämä seikat tulevat tuotteena

tekemässämme varhaiskasvatussuunnitelmassa esille hieman eri sanoin ja painotuksin, mutta henki on sama.

Toiminta-ajatuksena Raahen kaupungin alueen varhaiskasvatuksessa on dokumentin mukaan se, että varhaiskasvatus on laadukasta, lapsi- ja perhelähtöisyyteen perustuvaa palvelua, jonka lähtökohtana on lapsen kehityksen tukeminen monipuolisen toiminnan avulla ja yhteistyössä vanhempien kanssa (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 6). Nämä asiat toimeksiantaja kuvasi omin sanoin toiminta-ajatukseseen, joten tuotteemme on ollut luonnostaan linjassa Raahen varhaiskasvatussuunnitelman kanssa.

Raahen varhaiskasvatussuunnitelma ei juurikaan poikkea valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joten sen noudattaminen ei ole ollut vaikeaa tekemässämme yksikkökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Ainoa kohta, johon Raahen varhaiskasvatussuunnitelma erityisesti velvoittaa, on Lapset puheeksi -toimintamallin käyttö lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmatapaamisissa vanhempien kanssa (Raahen varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 11). Tästä päädyimme toimeksiantajan kanssa kirjoittamaan tuotteeseemme yhden kappaleen. Kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen suunnitelma tehtiin myös omaksi kappaleekseen tuotteeseen, ja myös siihen Raahen varhaiskasvatussuunnitelma velvoittaa päiväkodit (Raahen varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 14).

5 MOTORISTEN TAITOJEN KEHITYS LAPSILLA

Lapsen motorinen kehitys kulkee käsi kädessä perusliikuntamuotojen oppimisen kanssa. Liikunnalliset kyvyt voidaan luokitella karkeasti koordinaatiivisiin kykyihin ja kuntotekijöihin. (Karvonen & Pirttimaa 1990, 22-23.) Lapsella on sisäsyntyinen tarve liikkua, ja hän tarvitsee liikuntaa kasvaakseen ja kehittyäkseen normaalisti sekä fyysisesti että psyykkisesti (Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö & Nuori Suomi ry. 2005, 10. Lähteeseen viitataan myöhemmin tekstissä merkinnällä STM, OM & NS 2005). Motorisia perustaitoja ovat käveleminen, juokseminen, hyppääminen, heittäminen, kiinniottaminen, potkaiseminen ja lyöminen. Motoriset taidot kehittyvät lapsella hierarkkisesti ja edeltävän kehityksen pohjalle rakentuen, usein ”spurteina”, jotka avaavat jälleen uusia kehittymisen ja oppimisen mahdollisuuksia fyysisellä ja psyykkisellä puolella, kun kokemukset taitojen myötä rikastuvat (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 36-37). Perustaitojen hallinnan oppiminen on siis tärkeää, mutta kunkin lapsen kehittymisen tahti on yksilöllinen.

5.1 Koordinaatiiviset kyvyt

Karvonen ja Pirttimaa siteeraavat Logmannia, joka listaa koordinaatiivisiin kykyihin kuuluviksi tasapainokyvyn, reaktiokyvyn, avaruudellisen suuntautumiskyvyn, erottelukyvyn, rytmikyvyn ja liikkeenosien joustavan yhteensovittamiskyvyn sekä ketteryyden (Karvonen & Pirttimaa 1990, 22). Tasapainokyky on näistä tärkein ja se liittyy kävelyyn, juoksuun sekä hyppäämiseen. Reaktiokyky on yksinkertaisesti kyky reagoida nopeasti annettuun ääni-, valo- tai kosketusmerkkiin. Avaruudellisella suuntautumiskyvyllä tarkoitetaan kykyä suuntautua ja liikkua hallitusti eri suuntiin tilassa ottaen huomioon mahdolliset esteet. Erottelukyvyn avulla ihminen tuntee kehonsa liikkeet, asennot ja lihasten voimankäytön vaihtelut. Rytmikyky koskee liikkeen ajoittamista. Liikkeenosien joustava yhteensovittaminen kehittyy 3,5-vuotiaasta eteenpäin ja mahdollistaa erilaisten liikeyhdistelmien suorittamisen. Ketteryys taas ilmenee taitona hallita liikekoordinaatio ja mukautua uusiin tilanteisiin. (Karvonen & Pirttimaa 1990, 22-23.)

Nämä koordinaatiiviset kyvyt vaativat kehittyäkseen kukin tietynlaista stimulaatiota, ja siksi lasten tulisikin saada nauttia monipuolisista harjoitteista ja inspiroivista ympäristöistä sekä liikuntavälineistä varhaiskasvatuksessa (Karvonen & Pirttimaa 1990, 29, 44-51). Aikuisen tai toisen lapsen näyttämä malli

on yhtä lailla tärkeä ja motivoi lasta liikkumaan. Erilaiset liikunta- ja palloleikit harjaannuttavat monia näistä kyvyistä, ja niitä onkin syytä opettaa lapsille (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 44-48).

5.2 Kuntotekijät

Kuntotekijöihin kuuluvat sellaiset ominaisuudet kuin voima, nopeus, kestävyys ja notkeus. Nämä kaikki ovat lapsilla vielä kehitysvaiheessa. (Karvonen & Pirttimaa 1990, 23.) Lasten kuuluu hengästyä ja hikoilla liikkeessään, sillä siten hapenotto kyky kehittyy, mikä parantaa jaksamista, ja vähitellen vaikkapa pitkien kävelyretkien tekeminen onnistuu väsymättä (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 47). Hengitys- ja verenkiertoelimistön kehittyminen vaatii liikkumista useita kertoja päivässä hengästymiseen saakka (STM, OM & NS 2005, 10).

Lihassoimaa ei pienillä lapsilla tarvitse erikseen harjoittaa, vaan se kehittyy luonnostaan kouluikänsä saakka. Lapsia on kuitenkin hyvä totuttaa jo pienestä pitäen venyttelyyn, vaikka useimmilla onkin hyvä nivelten liikkuvuus. Nopeutta voi harjoittaa jo 4-vuotiaasta lähtien, ja kestävyyttä samoin. Näitä on luontevinta harjoitella liikuntaleikkien muodossa, jolloin lapsi itse voi säädellä tarvitsemansa lepotauot. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 47-48).

5.3 Motoristen taitojen kehittyminen lapsuudessa

Lapsen liikunnallinen kehitys etenee kullakin omassa tahdissaan, mutta muutamien yhteisten peruseräiteiden mukaan. 0–6 -vuotiaiden lasten liikunta on pääsääntöisesti omaehtoista liikkumista. Liikunta tapahtuu lapsen omasta halusta ja mielenkiinnosta arjen eri toimintojen sisällä. (STM, OM & NS 2005, 10-11.) Motoriset taidot kehittyvät tietystä järjestyksessä, mutta oppimisessa voi olla merkittävän suuria yksilöllisiä eroja. Esimerkiksi vilkas kaksivuotias kiipeilee ketterästi tuolille, kun vuotta vanhempi lapsi voi haluta vain katsella sivusta ja opetella rauhassa asioita omaan tahtiinsa. (Pulli 2007, 8.)

Esitämme seuraavissa kappaleissa motoristen taitojen kehittymisen vaiheet pelkistettyinä siten, että käsittelemme 0–3 -vuotiaita omana ryhmänään, 4–5 -vuotiaita toisena ryhmänä ja 6-vuotiaita erikseen, sillä päiväkodeissa lapsiryhmät on usein muodostettu näitä ikäryhmiä noudattaen.

5.3.1 0–3 -vuotiaat lapset

Motorinen kehitys etenee ensinnäkin päästä jalkoihin. Vauva oppii kannattelemaan päätään ennen kuin alkaa hallita alavartaloaan. Toisaalta kehitys etenee keskeltä reunoille: vauva oppii keskivartalon hallinnan ennen kuin hän kykenee hallitsemaan raajojaan. Vauvat ovat uteliaita ja kehitys etenee joskus yllättävän nopeasti. (Autio & Kaski, 2005.) Kasvattajan kannattaa olla askel edellä varmistaen, että ympäristö on turvallinen. Esimerkiksi pientäkään vauvaa ei saa koskaan jättää itseksensä hoitopöydälle, jotta hän ei pääsisi vahingossa kierähtämään lattialle.

Karvosen, Siren-Tiusasen ja Vuorisen mukaan lapsi oppii ensimmäisinä ikävuosinaan liikunnan perustaitoja, esimerkiksi konttaamisen, kävelyn, juoksemisen ja erilaisten esineiden käsittelyn (Karvonen, P.; Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003, 54.) Yksivuotias tutkii mielellään ympäristöään ja keskimäärin vuoden ikäisenä lapsi oppii kävelemään, osa jo alle 1-vuotiaana, osa taas lähempänä 1½-vuotispäiväänsä. Aluksi lapsi kävelee jalat harallaan tanakassa asennossa. Harjoittelu hioo taitoa, ja 1½-vuotias osaa usein jo kävellä varmasti, osa jopa takaperin. (Autio & Kaski 2005, 21-23.) Askelmien nouseminen ja laskeutuminen onnistuu jo useimmilla talutettaessa tasa-askelin (Karvonen & Pirttimaa 1990, 24-25).

Kaksivuotiaan liikunnalliset taidot kehittyvät huimaa vauhtia. Perusliikkeitä on kehittynyt jo paljon. Liikkuminen ja kävely on jo varmaa, lisäksi lapsi juoksee ja hyppii. Tasapaino kehittyy muun muassa kaltevilla pinnoilla ja leikkipuistossa kiipeilemällä, kierimällä ja keinumalla. Lapsi kävelee askelmia ylös ja alas ilman aikuisen apua. Lapsi pystyy jo sekä potkimaan että heittämään palloa. 3-vuotias on usein innokas ja reipas liikkuja, joka haluaa tehdä ennätyksiä. (Autio & Kaski 2005, 21-23.)

5.3.2 4–5 -vuotiaat lapset

4–5 -vuotiaana lapsi on usein varsin liikunnallinen, suorastaan uhkarohkea. Hän hyppii, kiipeilee, juoksee ja painii. Lapsi osaa perustaidot hyvin ja oppii yhdistelemään niitä. Lapsi pystyy esimerkiksi juoksemaan ja heittämään esinettä yhtä aikaa. Lapsen liikkeissä on aiempaa enemmän voimaa ja lapsi haluaakin usein mitellä voimiaan. Lapsi harjoittelee myös uusia erityistaitoja kuten narulla hyppimistä, hiihtämistä, luistelua, uimista ja pyöräilyä apupyörien avulla. (Autio & Kaski 2005, 26.)

Lapsi on siis ottanut suuren harppauksen kehityksessään ja siirtynyt keskelle leikki-ikää, jossa rooli- ja mielikuvitusleikit ovat lempileikkejä. Yhteisapelit alkavat sujua ja liikuntatuokiot voidaan eriyttää tyttöjen ja poikien liikuntatuokioiksi. Kasvattaja voi tukea leikki-ikäisen lapsen liikunnallisten taitojen oppimista leikin ja mielikuvituksen avulla. Turvallisuutta noudattaen liikuntatuokiolla tulisi olla 5 lasta kasvattajaa kohden. (Autio & Kaski, 2005, 25.)

5.3.3 6-vuotiaat lapset

6-vuotias nauttii usein liikuntaleikeistä ja liikkumisesta. Hän voi olla kuin elohopea, jatkuvasti menossa tai tulossa. Nopean kasvun vaihe aiheuttaa joillekin lapsille ohimenevää kömpelyyttä. 6-vuotias juoksee, hyppii, jumppaa, hyppää narua, tanssii, kiipeilee ja harjoittelee pyörimään ilman apupyöriä, hiihtämään ja luistelemaan. (Autio & Kaski 2005, 28.) Tasapaino on kehittynyt siinä määrin, että lapsi pystyy tasapainoilemaan keinuvan esineen päällä. Pallon lyöminen lyhytvartisella mailalla ja kuperkeikan tekeminenkin onnistuvat jo (Karvonen & Pirttimaa 1990, 27-28).

Kuusivuotiaana lapsi säätelee nopeutta, hallitsee suunnan muutosta ja tekee useita toimintoja samanaikaisesti. Erityistaitojen opetteluun avulla lapsi pystyy selviytymään erilaisessa maastossa. Erilaiset pihaleikit- kuten jalkapallo, ruutuhyppely ja polttopallo tukevat kuusivuotiaan motoriikkaa. Esikouluikäisillä lasten yksilölliset erot näkyvät ja lapsella on suuri tarve miellyttää ohjaajaa. (Autio & Kaski, 2005, 26- 28.)

5.4 Motoristen taitojen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Alle kouluikäinen lapsi kestää korkeanasteistakin rasitusta, jos se on lyhytkestoista, itsesäädelyä ja lepotaukoihin on mahdollisuus. Sen sijaan pitkäkestoinen ja yksipuolinen lihastoiminta ja staattiset asennot rasittavat lasta. Siksi lapset usein alkavat heilua, venytellä ja töniä muita, mikäli he joutuvat istumaan paikoillaan pitkiä aikoja. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 43.) Lapsia pystytään siis parhaiten tukemaan liikkumisessa siten, että liikuntatilanteista tehdään mahdollisimman vapaita lepotaukojen suhteen. Valmentajamainen ote, yli oman jaksamisen rajojen kannustaminen, ei tuota hyvää tulosta, vaan lapsen motivoitumista sisältäpäin, omista impulsseistaan ja mielellään yhteistoiminnassa muiden kanssa tulee tukea.

Lasten tulisi suositustenkin mukaan oppia motoriset perustaidot ennen koulun aloittamista, ja siksi 3–5-vuotiaiden lasten harjoittelun painopisteen tulee olla motoristen perustaitojen opettelussa. 6-vuotiaille soveltuvat monipuolisen harjoittelun mahdollistamiseen erilaiset, jo melko vaativatkin urheiluleikit. Alle 3-vuotiaiden kehitystä voi puolestaan tukea keksimällä arkeen liikunnallisia piirteitä, kuten tuolille kiipeämistä, kurkottelua ja mahdollisimman paljon kävelyä tai juoksua – painotettuna sen mukaan, missä lapsi tarvitsee harjaantumista. (STM, OM & NS 2005, 13.)

6 LIIKUNTAKASVATUS

Liikuntakasvatuksen tehtävänä on antaa lapsille tilaisuus olla suorassa yhteydessä itseensä liikunnan riemun avulla, saada heidät nauttimaan ja iloitsemaan liikuntatoiminnasta sekä tutustumaan leikki- ja liikuntapelikulttuuriin. Leikkimielinen liikkuminen tuottaa lapsille iloa ja hyvinolontunnetta samalla kun virittää halun säännölliseen liikuntaan. (Karvonen & Pirttimaa 1990, 6.) Ympäristön tutkiminen ja sosiaalinen kanssakäyminen tapahtuvat lapsilla luonnostaan liikkumalla, ja he kokevat liikunnan kokonaisvaltaisesti sekä kehollaan että tunteillaan. (Karvonen & Pirttimaa 1990, 21.) Varhaisvuosien kehitystä tukevan liikunnan järjestäminen vaatiikin kasvattajalta laajaa näkökulmaa koko kehityskulkuun. Lapsen kehittyessä kaikki vaikuttaa kaikkeen: fyysinen toiminta psyykkiseen, sosiaaliseen, emotionaaliseen ja tiedolliseen kehitykseen, nämä taas vastavuoroisesti fyysiseen sekä toisiinsa. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 26-27.) Motorisen kehittymisen on havaittu edesauttavan esimerkiksi matemaattista ja kielellistä oppimista ja sosiaalisten taitojen omaksumista (vrt. Rintala 2005, 6; Williams & Cliffe 2011). Lasten liikunnassa nautinto ja ilo ovat kuitenkin jo sinänsä päämäärä, eivät pelkkä väline.

Kun lapsi tulee liikkeessaan tietoiseksi omasta kehostaan ja oppii hallitsemaan sitä, luo se pohjaa terveelle itsetunnolle (STM, OM & NS 2005, 12). Liikunnan tarve perustuu lapsilla yhtä lailla psyykkiseen kehitykseen: lapsen liikkeessa hänen hermostolliset prosessinsa harjaantuvat. Kehon tahdonalaisen liikuttamisen oppiminen edellyttää lapselta aktiivista ja vastavuoroista toimintaa ympäristön kanssa, kuten pallon potkimista vuorotellen kaverin kanssa, mikä kehittää hermostoa ja johtaa aivojen eri puolten välisen tiedonkulun ja koordinaatiokyvyn kehittymiseen. Lapsi oppii samalla hahmottamaan oman kehonsa. (STM, OM & NS 2005, 12-13.) Havaintomotoriset ja motoriset taidot sekä liikkuminen itsessään toimivat myös oppimisen välineinä niin lapsuudessa kuin myöhemminkin elämässä. Erilaiset tarkkaavaisuuden häiriöt tai ongelmat oppimisessa kytkeytyvät usein ongelmiin motoriikassa: hermostolliset prosessit ovat tällöin puutteellisesti kehittyneet. (STM, OM & NS 2005, 14.) Niinpä erilaisista tarkkaavaisuuden häiriöistä kärsivistä lapsista jopa puolella esiintyy myös motorisia vaikeuksia (Rintala et. al. 2005, 14).

Liikuntakasvatuksen merkitystä pidetäänkin nykyisin yhä keskeisempänä. Pääministeri Matti Vanhasen toinen hallitus käynnisti vuonna 2009 liikuntapoliittisen ohjelman, jonka tarkoituksena oli edistää kansalaisten terveyttä, toimintakykyä ja hyvinvointia. Siinä painopiste oli nimenomaan lasten ja nuorten liikunnassa (Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista 2009, 1), ja yhtenä

tavoitteena ohjelmalla oli se, että lapset ja nuoret oppivat tarpeelliset liikuntataidot sekä omaksuvat liikunnallisen elämäntavan. Se edellyttää fyysisen aktiivisuuden lisäämistä varhaiskasvatuksessa ja kouluympäristöissä (Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista 2009, 4). Kaikki tämä on yhtä lailla ajankohtaista tälläkin hetkellä, joten varhaiskasvattajien ja varhaiskasvatusyksiköiden on edelleen syytä pohtia ja suunnitella toimintaansa liikuntaa painottaen.

6.1 Viralliset suositukset lasten liikunnan määrästä ja laadusta

Lapsi tarvitsee joka päivä vähintään kaksi tuntia reipasta liikuntaa, todetaan sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön sekä Nuori Suomi ry:n yhteistyönä laatimissa varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksissa. Lapsen tulee liikkua useita kertoja päivässä niin intensiivisesti, että hän hengästyy. Tässä on otettava huomioon lasten yksilölliset erot. (STM, OM & NS 2005, 9-10). Yleisesti ollaan myös sitä mieltä, että lapsille on hyödyllistä saada liikkua päivähoitossa sekä omaehtoisesti että ohjatusti. Omaehtoinen liikkuminen ja ohjattu liikunta tulee yhdistää täydentämään toisiaan varhaiskasvatuksessa (STM, OM & NS 2005, 17).

Aikuisen tulee kasvatustyössään hyödyntää arkipäivän hoitotilanteita siten, että lapsi tulee harjoitelleeksi kehonsa hahmottamista ja hallintaa. (STM, OM & NS 2005, 15). Alle 3-vuotiaalla juuri tämä puoli korostuu omaehtoisesta liikkumisesta ohella: liikunta tapahtuu luonnollisena osana arkea, ja lapselle on annettava tilaa ja aikaa liikkua hänen omien edellytystensä mukaisesti. 3–6 -vuotiaallakin omaehtoinen liikunta muodostaa suurimman osan päivittäisestä liikkumisesta. Aikuisen tehtävänä on tarjota monipuolisia mahdollisuuksia liikkua vaihtelevissa ja innostavissa ympäristöissä. Liikkumisen tulee jakautua useisiin lyhyihin jaksoihin päivän mittaan, ja riittävän liikkumisen turvaaminen on kasvatushenkilöstön ja vanhempien yhteinen tehtävä. (STM, OM & NS 2005, 11).

Suosittelun mukaan lapsen tulisi saavuttaa motoristen perustaitojen ihannemallit kouluikänsä mennessä (STM, OM & NS 2005, 13). Varhaiskasvattajan tulee siksi tarjota lapsille monipuolisia tasapaino-, tunto- ja liikeaistimuksia ja rohkaista heitä ryömimään, konttaamaan, seisomaan, kävelemään, juoksemaan sekä hyppäämään aina, kun mahdollista. Samoin pallon käsittelyyn tulee antaa tilaisuuksia, sillä se kehittää monia tarpeellisia taitoja. Lasta tulee kannustaa omatoimisuuteen kaikessa, mikä vaatii motoriikkaa. (STM, OM & NS 2005, 15). Erityisesti niitä lapsia, jotka ovat vähemmän taipuvaisia liikkumaan paljon oma-aloitteisesti, tulee kannustaa liikkumiseen (STM, OM & NS 2005, 9-10).

Ohjatuista liikuntatuokioista suosituksissa mainitaan myös se, että ohjaustyylien tulee olla vaihtelevia ja lasten ikätasolle sopivia. Erilaisia ohjaustyyliä ovat esimerkiksi komentotyyli, ongelmanratkaisutyyli ja

lasten omien esitysten mahdollistaminen (STM, OM & NS 2005, 20). Liikunnan ohjaajan tulee luoda turvallinen ilmapiiri tuokioiden aikana, ja jokaiselle lapselle tulee tarjota onnistumisen elämyksiä. Tämä voi vaatia eriyttämistä tehtävissä. Lasten tulee antaa myös osallistua tuokioiden suunnitteluun niin paljon kuin mahdollista. (STM, OM & NS 2005, 20-21).

Varhaiskasvatushenkilöstön tehtäviin kuuluu liikuntakasvatuksen osalta myös jokaisen lapsen motoristen ja havaintomotoristen taitojen kehityksen seuraaminen havainnoimalla lapsia aktiivisesti. Jos jollakulla kehitys etenee muita hitaammin, tulee kasvattajan ottaa tämä huomioon toiminnan suunnittelussa ja antaa erityisen paljon rohkaisua sekä tilaisuuksia kehittyä. (STM, OM & NS 2005, 21.)

6.2 Liikunnan ja muiden varhaiskasvatuksen sisältöjen yhteys

Liikuntaa ei ole kirjattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa erikseen omaksi sisältöalueekseen, vaikka se tärkeytensä puolesta sinne voisi kuuluakin. Sen sijaan liikkuminen määritellään lapselle ominaiseksi tavaksi toimia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20). Mikäli se nähdään tässä mielessä kaikkeen toimintaan kuuluvaksi piirteeksi, on liikkuminen oiva keino toteuttaa mainittujen sisältöalueiden kasvatusta. Virallisissa liikuntasuosituksissakin mainitaan, että varhaiskasvatussuunnitelmissa mainitut sisältöorientaatiot yhdistyvät luontevasti liikuntakasvatustilanteisiin. (STM, OM & NS 2005, 19).

Motorisen aktiivisuuden yhdistäminen sisältöorientaatioihin edistää oppimisen mahdollisuuksia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23). Myös toinen lapselle ominainen tapa toimia, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, yhdistyy saumattomasti liikkumiseen – lapsi ei näe eroa näiden välillä. Kasvattajankin tulee antaa lasten luovuuden ilmetä mahdollisuuksien mukaan myös liikkumalla ja kannustaa siihen.

6.3 Liikuntakasvatuksen toteuttaminen päiväkodissa

Kasvattajan on tärkeää tunnistaa perustaitojen kehittymisen eri vaiheet, jotta hän pystyy arvioimaan, minkälaista liikuntaa lapset tarvitsevat. Kehitystaso tulee ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa, sillä lapsen kulloinenkin kehitysvaihe vaikuttaa siihen, minkälaisia valmiuksia lapsella on uusien taitojen ja asioiden oppimiseen. Oppimista edesauttaa virikkeellinen ja monipuolinen ympäristö. (Autio & Kaski, 2005, 10, 13.) Ohjaajan tulee siis suunnitelmallisesti käyttää harjoituksissaan erilaisia maastoja, kuten

hiekkakenttää, nurmikenttää, epätasaista metsämaastoa, ylä- ja alamäkeä, tasamaata, erilaisia rakenteita ja telineitä, vettä, lunta ja jäää. (STM, OM & NS 2005, 13, 26.) Erikokoiset, -painoiset ja -muotoiset välineet vaativat myös aina uudenlaisten hermostojen käyttöönottoa (Karvonen, Sireni-Tiusanen & Vuorinen 2003, 159-160).

Päiväkodissa pitäisi erityisesti kiinnittää huomiota niihin lapsiin, joille liikkuminen on jostakin syystä hankalaa tai epämiellyttävää. Oppimisen ongelmat voivat johtua esimerkiksi terveydellisistä tai kehityksellisistä syistä. Vähäiset liikuntakokemukset tai niiden yksipuolisuus voivat myös olla syynä siihen, että lapsi välttelee liikkumista. Liikuntakokemusten vähäisyys puolestaan voi johtua lapsen kotona tehdyistä valinnoista tai lähiympäristön rajoituksista. (Pulli 2007, 7-8.) Kaikki lapset tulee myös ottaa yhdenvertaisina mukaan liikuntaan sukupuoleen, ikään ja taitoihin katsomatta. Jokaisen tulee pystyä kehittymään ja kokemaan ilon ja henkilökohtaisen saavutuksen tunteita. (Williams & Cliffe 2011.) Tämä vaatii kasvattajalta erityistä osaamista ja herkkyyttä liikuntatilanteissa.

Varhaiskasvattajan tulee suunnitella ja järjestää tavoitteellista ja monipuolista liikuntakasvatusta päivittäin. Kasvattajan tehtävä on luoda lapsille liikkumiseen houkutteleva ympäristö, poistaa liikkumisen esteitä ja opettaa turvallista liikkumista erilaisissa ympäristöissä. Päiväkodissa tulee olla lasten liikunnan perusvälineistö, joka on helposti saatavilla. (Pulli 2007, 16.)

Omaehtoinen liikkuminen mahdollistetaan päiväkodeissa usein enimmäkseen ulkoilutilanteissa: päiväkodin pihalla tai puistossa leikkiessään lapsi liikkuu ja harjaannuttaa fysiikkaansa luonnostaan, ohjaamatta. Ohjattuja tuokioita järjestetään kullekin lapsiryhmälle yleensä viikoittain. Lisäksi on kuitenkin mahdollista luoda runsaasti mahdollisuuksia lasten omaehtoiseen liikkumiseen ja etenkin alle 3-vuotiailla kannustaa ja ohjata lapsia liikkumaan huomaamatta, esimerkiksi seisomaan yhdellä jalalla kenkiä puettaessa tai pyytää lasta kiipeämään tuolille katsomaan ulos ikkunasta. Motorisesti muita hitaammin kehittyviä lapsia voidaan tukea liikunnallisesti vaikkapa antamalla heille nukkumapaikka yläsängystä, jolloin ketteryyttä on harjoiteltava päivittäin luonnollisessa tilanteessa. Näin oli toimittu konsulttipäiväkodissämme, ja tuloksiin oltiin tyytyväisiä.

Ulkoilutilanteissakin lapsille on mahdollista antaa lisävirikkeitä liikkumiseen esimerkiksi tuomalla erilaisia liikuntavälineitä tarjolle. Konsulttipäiväkotimme kokeneiden liikuntakasvattajien mukaan lapset tarttuvat yleensä innokkaasti uusiin välineisiin, ja kun yksi lapsista kokeilee jotain, kiinnostuvat siitä muutkin. Toinen virikkeiden antamisen tapa on viedä lapsiryhmä toisinaan lähipuistoon tai muuhun vieraampaan ympäristöön, joka stimuloi lasten mieltä ja innostaa liikkumaan uudella tavoin. Perinne- ja liikuntaleikkien opettaminen ja sen jälkeen ehdottaminen tai tarvittaessa ohjaaminenkin ovat myös hyviä keinoja liikkumisen edistämiseen.

Liikuntapainotus päiväkodissa on valtakunnallisten ohjeistusten ja nyky-ymmärryksen mukaista, sillä liikunnallisen elämäntavan omaksuminen ja fyysisen aktiivisuuden lisääminen päiväkodin arjessa, joihin yhteiskunnassamme ainakin julkilausumien mukaan pyritään, toteutuvat luultavasti paremmin, jos liikuntaa painotetaan erityisesti.

7 PROJEKTIN ETENEMINEN

Opinnäytetyöprojektimme alkoi tammikuussa 2014, kun saimme yksityiseltä päiväkotilopirpanalta toimeksiannon. Projektin tavoitteena oli tehdä yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma toimeksiantajapäiväkodille. Päiväkoti halusi painottaa varhaiskasvatussuunnitelmassaan liikuntaa, sillä se oli siirtymässä liikuntapainotteiseksi syksyllä 2014.

Ilopirpana on pienehkö, yksityinen päiväkotilopirpana Raahessa. Sillä oli projektin alkuhetkellä olemassa 20 lapsipaikkaa, ja lapsia oli projektin alkuhetkellä hoidossa 15, iältään 1–6 -vuotiaita. Toiminta järjestettiin suurimmaksi osaksi yhdessä ryhmässä. Syksyllä 2014 tilanne muuttui: toiminta laajeni, kun Ilopirpana otti käyttöönsä toisetkin toimitilat Raahessa, Lehmirannan kaupunginosassa. Lapsipaikkoja on nyt yhteensä 36, ja lapsia hoidossa tuotteen toimitushetkellä 24. Henkilökuntaan kuuluu nykyisellään kuusi työntekijää: yrittäjä-johtaja, joka on koulutukseltaan lastenhoitaja, kaksi muuta lastenhoitajaa, kaksi lastentarhanopettajaa sekä päiväkotiapulainen.

Alkuperäiset tilat Raahen Kaupunginmetsässä ovat omakotitaloksi rakennetussa, 120 neliömetrin kokoisessa talossa, jota on muokattu päiväkotikäyttöön sopivaksi. Huoneita on keittiötilan lisäksi viisi. Pihalla on keinu, liukumäki, jonka yhteydessä on tikapuukeinu, lisäksi jousikeinu, kaksi tasapainotelinettä, hiekkalaatikko sekä leikkimökki. Tilat ja piha eivät mahdollista aivan yhtä monipuolista liikuntaa kuin suurissa päiväkodeissa, mutta ympäristö on kodinomainen verrattuna niihin. Uusi Lehmirannan yksikkö on myös kodinomainen, 116 neliömetrin kokoinen omakotitalotila. Siellä on pihalla lasten käytössä keinu, leikkimökki ja hiekkalaatikko, ja lisäksi lasten käyttöön on tulossa liukumäki, kiipeilyteline sekä jousikeinu.

7.1 Ongelman ja kehittämistarpeen tunnistaminen

Projektia aloittaessamme päiväkotilopirpanalla ei ollut vielä omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa, sillä se on aloittanut toimintansa vasta syksyllä 2013. Meidän tekemällemme tuotteelle oli siis olemassa selkeä tarve. Lisäksi päiväkotilopirpana haluaa omalla toiminnallaan tukea sitä, että lapset saavat varhaisvuosinaan tarpeeksi ja riittävän monipuolista liikuntaa, mikä ei välttämättä kotiooloissa toteudu. Useiden haastattelemiemme kasvattajien samoin kuin lukuisten tutkimustenkin mukaan lapset liikkuvat

nykyisin keskimäärin liian vähän. Toimeksiantajan ajatuksena oli, että kun liikkumista painotetaan jo varhaiskasvatussuunnitelmassa, sen näkyminen arjen toiminnassakin varmistuu.

Tuotteen toimitushetkellä toimeksiantajalla on jo toiminnassa kaksi yksikköä, ja tuotteenamme valmistuvaa varhaiskasvatussuunnitelmaa käytetään jatkossa molemmissa yksiköissä, sillä ne ovat kumpikin liikuntapainotteisia. Omana tavoitteenamme on myös toimia tämän tuotteen kautta yhteiskunnallisina vaikuttajina siten, että liikunnan painoarvo varhaiskasvatuksessa lisääntyisi, ja sen pyrimme toteuttamaan levittämällä tuotteemme sisältöä ja ideaa muihinkin liikuntakasvatuksesta kiinnostuneisiin päiväkoteihin. Näin pystyisimme omalta osaltamme vastaamaan lasten liikkumisen lisäämisen kehittämistarpeeseen.

7.2 Ideointivaihe

Helmikuussa 2014 aloitimme projektimme ideoinnin ja haastattelimme päiväkodin yhteyshenkilöitämme, jotta saisimme tietää, mitä he toivovat varhaiskasvatussuunnitelmalta, jota olimme ryhtymässä tekemään. Jatkoimme ideointia näiden tietojen pohjalta. Suuntaa-antavat aikataulut lyötiin lukkoon ja aiesopimus tehtiin toimeksiantajan kanssa 7.2.2014. Osa luonnostelusta tuli tehdyksi jo tässä vaiheessa, kun toimeksiantajan arvot ja periaatteet selvitettiin ja toimintaympäristöön tutustuttiin (vrt. Jämsä & Manninen 2000, 43-49).

Sovimme ideointivaiheessa myös työnjaosta meidän ja toimeksiantajan kesken siten, että me vastaisimme liikunnallisen sisällön tuottamisesta sekä tekstin ja tuotteen ulkoasun muotoilusta. Toimeksiantajapäiväkoti puolestaan olisi päävastuussa muusta sisällöstä kuten päiväkodin arvoista, lapsille ominaisista toimintatavoista sekä sisältöorientaatioista.

7.3 Kartoitusvaihe

Helmi–maaliskuussa haimme työmme pohjaksi tietoa muun muassa päivähoitoa koskevasta lainsäädännöstä ja muista valtakunnallisista ohjeistuksista, lasten liikkumisesta sekä liikunnan ja terveyden yhteydestä. Seuraavien viikkojen aikana perehdyimme näihin kirjallisiin materiaaleihin, ja tämäkin oli samalla tuotteen luonnostelemista, sillä sen myötä oma näkemyksemme tuotteen sisällöstä alkoi hahmottua. (vrt. Jämsä & Manninen 2000, 43-49.) Toukokuussa kävimme Muhoksella Päivärinteen päiväkodissa haastattelemassa kahta kokenutta henkilökunnan jäsentä. Heillä molemmilla on takanaan

liikuntakoulutuksia, ja päiväkotit suuntautuu monipuolisesti liikuntaan, vaikkei painotus ole virallinen. Koko henkilökunta on aiemmin saanut koulutuksen lasten liikunnan ohjaamisesta, mutta osa henkilökunnasta on vaihtunut sittemmin. Saimme kattavat ja käytännölliset tiedot varhaiskasvatussuunnitelmamme tekoa varten.

Ottaaksemme tuotteen tekemisessä huomioon myös Ilopirpanan lasten vanhemmat lähetimme heille päiväkodin kautta kyselylomakkeen (liite 2). Sen avulla pyrimme kasvatuskumppanuuden hengessä kartoittamaan perheiden toiveita ja näkemyksiä liikuntakasvatuksesta, erityisesti heidän oman lapsensa kohdalla. Jotta varhaiskasvatussuunnitelmasta tulisi mahdollisimman lapsilähtöinen, pyysimme päiväkodin henkilökuntaa tiedustelemaan myös lapsilta itseltään, miten he haluaisivat päiväkodissa liikkua. Saimme sitten näistä lasten toiveista henkilökunnan kirjaaman tiivistelmän käyttöömme.

Nämä kartoitusmenetelmät valittiin niiden toteuttamiskelpoisuuden ja informatiivisuuden perusteella. Kaikkien näiden alustavien tietojen ja näkemysten pohjalta aloimme kesän ja syksyn mittaan työstää luonnosta omasta tuotteestamme yhteistyössä toimeksiantajan kanssa.

7.4 Toteutusvaihe

Aloimme kirjoittaa luonnosta tuotteestamme elo–syyskuussa 2014. Sisältöalueiden ja lapselle ominaisten toimintatapojen kuvaukset tulivat alun perin toimeksiantajalta, mutta meidän tehtäväksemme jäi tekstin tiivistäminen ja selkeyttäminen myös niiden osalta. Kun jokin osuus tuotteesta oli kohtalaisen valmis omasta mielestämme, lähetimme sen toimeksiantajalle kommentoitavaksi, jotta saisimme suuntaa kirjoittamiseen. Toimeksiantajan edustajat eivät kuitenkaan normaalin työnsä ohella ehtineet aina ottaa kovin selvästi kantaa näihin raakaversioihin. Kirjoittaminen ja tekstin jalostaminen kesti lokakuun loppuun, jolloin toimitimme ensimmäisen kokonaisen varhaiskasvatussuunnitelmaluonnoksen toimeksiantajalle. Tässä vaiheessa saimme jo mukavasti palautetta ja ohjeita toimeksiantajalta.

Kirjoitusprosessi jatkui luonnoksen toimittamisen jälkeenkin samaan tapaan kuin aiemmin: tekstiä editoitiin, lisättiin tai muokattiin osia siitä ja joitain osuuksia tarkennettiin vielä toimeksiantajan kommenttien mukaan. Palasimme luonnostellessamme tuotetta ja kirjoittaessamme sitä valmiiksi jatkuvasti kartoitusmateriaaleihin ja lähteisiin sekä olimme tiuhaan puhelin- ja sähköpostiyhteydessä toimeksiantajaan. Tekstin muodostuminen ja tarkentuminen eteni näin kerros kerrokselta, ja yhteyttä

toimeksiantajaan otettiin välistä viikoittain tai jopa päivittäin. Tuotteesta tehtiin toinen, viimeistelyä vaille valmis versio, joka toimitettiin toimeksiantajalle tammikuun alkupuolella 2015.

7.5 Tuotteen esittely toimeksiantajalle ja arviointi

Kävimme paikan päällä päiväkotii Ilopirpanassa toimittamassa heidän edustajilleen tekemämme varhaiskasvatussuunnitelman 24.1.2015. Samalla pidimme kaksi tuntia kestäneen perehdytystilaisuuden, jossa esittelimme kirjoittamaamme tuotetta ja keskustelimme sen tulevasta käytöstä päiväkodin liikunnallisen arjen tukena. Tilaisuudessa oli paikalla koko toimeksiantajan 6-henkinen henkilökunta. Jaoimme parhaamme mukaan kaiken tiedon, joka meille oli projektin aikana kertynyt, ja keräsimme henkilökunnan ideoita ja näkemyksiä yhteen, jotta myös heillä jo oleva osaaminen tulisi jaetuksi kaikkien kesken.

Halusimme tällä pienellä lisäyksellä alkuperäisiin suunnitelmiin varmistaa sen, että tuotteestamme ja kokoamastamme tietopohjasta olisi mahdollisimman paljon todellista hyötyä toimeksiantajan arkisessa toiminnassa ja henkilökunnan asenteiden tarkentuessa liikuntakasvatuksen tiimoilta. Tilaisuuden yhteydessä pyysimme henkilökuntaa antamaan meille sähköpostitse palautetta tuotteesta.

7.6 Tuotteen testaus, palautteenkeruu ja jatkokehittäminen

Annoimme toimeksiantajan testata tekemäämme tuotetta käytännössä kuukauden ajan, alkaen 24.1.2015. Kutakin toimeksiantajan henkilökunnan jäsentä pyydettiin antamaan palaute omin sanoin sähköpostiimme, ja päiväkodin lasten vanhemmilta palaute kerättiin kyselylomaketta käyttäen (liite 3). Toimeksiantajan edustajia pyysimme arvioimaan tuotetta ennalta sovittujen laatukriteerien mukaan.

Saimme palautteet sekä vanhemmilta että koko henkilökunnalta käyttöömmee 6.3.2015. Vanhempien antamia lomakepalautteita saatiin kaikkiaan yhdeksän ja henkilökunnan jokaiselta kuudelta jäseneltä vapaamuotoinen palaute. Sekä näiden palautteiden että koekäytön pohjalta teimme kolmannen version, viimeistellyn tuotteen, kevään 2015 aikana. Annoimme sen päiväkodin käyttöön 27.4.2015. Etenkin toimeksiantajan henkilökunnan palaute auttoi meitä paljon tuotteemme muokkaamisessa selkeäksi ja luettavaksi.

7.7 Tuotteen elinkaari

Tuotetta tehdessämme ja kehitellessämme jatkuvasti eteenpäin ja paremmaksi pyrimme laadun ohella siihen, että tuotteen elinkaaresta tulisi mahdollisimman pitkä. Kirjoitimme tekstin sellaiseen muotoon, että se kuvaa toimeksiantajan toimintaa lähitulevaisuudessa, ei pelkästään tällä hetkellä, sillä toimeksiantaja on juuri laajentanut toimintaansa ja kehittyy koko ajan. Tuotteemme teksti pidettiin yleisellä tasolla, jotta päivittäminen ei olisi kovin pian tarpeellista, ja tulevien tarpeiden mukaan päivittämisestä keskusteltiin toimeksiantajan kanssa jo valmiiksi. Tuotteesta saatiin siten uusiutumiskelpoinen, ja ainakin suuri osa siitä elää toimeksiantajan käytössä luultavasti pitkään. (vrt. Jämsä & Manninen 2000, 111). Toimeksiantajan edustajien mukaan tuote toimii arjessa ja on helposti muokattavissa, kun he huomaavat päivittämisen tarvetta.

Opinnäytetyömme edetessä kävi ilmi, että paras vaihtoehto tuotteemme esillepanoon olisi Internet. Internet on suhteellisen edullinen vaihtoehto, sillä painatuskuluja ei tule. Tuote myös suunniteltiin ja tehtiin niin, että se on tulostettavassa muodossa. Näin tuotetta voivat hyödyntää myös ne, joilla ei ole mahdollisuutta tarkastella sitä Internetissä.

8 ARVIOINTI

8.1 Ensimmäinen laatutavoite: helposti luettava tuote

Pyrimme koko ajan siihen, että turha akateemisuus karsiutuisi tekstistä pois, jotta toimeksiantajan henkilökunnan ja lasten vanhempien olisi miellyttävää lukea sitä, ja jotta sen ymmärtäisi alaan perehtymätönkin ensi lukemalta. Saavutimme tämän tavoitteen nimenomaan yllä mainittujen palautteiden (esim. liite 3) avulla, ja päiväkodin lasten vanhempien mukaan (8 vastausta 9:stä) tuoteteksti oli helposti luettavaa jo ennen viimeisiä lauserakenteiden ja sanamuotojen selkiyttämisiä.

Kappaleet pyrimme pitämään sopivan pituisina, jottei tekstistä tulisi liian raskaslukuista. Kaikkien arvokkaat mielipiteet auttoivat meitä tekemään tekstistä vähitellen yhä selkeämmän ja helpommin luettavan. Saimme jonkin yksittäisen palautteen myös toimeksiantajan henkilökunnalta, että lopullisen tuotteen teksti on helppoa luettavaa. Kappaleiden väleihin lisätyt ”sloganit” ovat henkilökunnan mukaan ihania, ja ne piristävät ja tauottavat lukemista mukavasti.

8.2 Toinen laatutavoite: ymmärrettävä tuote

Toimeksiantajapäiväkodin henkilökunta kommentoi kirjoittamaamme tuotetekstiä useassa vaiheessa, ja suurin puute joissain kohdin oli alun perin heikko ymmärrettävyys. Koska tämän päiväkodin yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman on tarkoitus antaa lasten vanhemmille tietoa päiväkodin toiminnasta ja sen tausta-ajatuksista, pidimme ymmärrettävyyttä aivan olennaisena seikkana tekstissä ja muuttelimme sanamuotoja aina sitä mukaa kuin saimme palautetta, melko paljon vielä testausvaiheen jälkeenkin, ja lopulta sekä me itse että toimeksiantaja olimme tyytyväisiä tekstiin. Kaikkien vastanneiden päiväkodin lasten vanhempien mukaan tuoteteksti oli kuitenkin ymmärrettävää jo testausvaiheessa (ks. liite 3).

Toimeksiantajapäiväkodin henkilökunta kommentoi kirjoittamaamme tuotetekstiä jo luonnosvaiheessa. Toimeksiantajan edustajien näkemys tekstin ymmärrettävyydestä ja luettavuudesta oli, että teksti oli aluksi hieman vaikealukuista ajatellen vanhempia, joilla ei ole kokemusta päiväkotityöstä. Siltä osin

teimme muutoksia lopulliseen tuotteeseen. Myös aika- ja sanamuotoihin sekä sanajärjestyksiin teimme pieniä korjauksia.

8.3 Kolmas laatutavoite: laadukas tuote

Toimeksiantajapäiväkodin henkilökunta kommentoi tekemämme tuotteen ulkonäköä mukavaksi ja tekemiämme pieniä ratkaisuja ulkoasussa ja tekstin muotoilussa onnistuneiksi. Kansisivulle valittiin yhdessä toimeksiantajan kanssa yrityksen logo ja lapsen piirustus. Joidenkin kappaleiden väliin teimme kursiivilla "sloganeja" tekstiä keventämään, kuten aiemmin jo mainittiin. Kaikesta tästä yhteistyöstä johtuen toimeksiantajan edustajat olivat tyytyväisiä tuotteen visuaaliseen laatuun. Päiväkodin lasten vanhempien palautekyselyjen (liite 3) perusteella tuote oli kokonaisuutena erittäin laadukas (6 vastausta) tai melko laadukas (2 vastausta; yksi ei osannut sanoa). Laadukkuuteen sisältyvät tietysti myös muut laatutavoitteet, kuten ymmärrettävyys, hyvä luettavuus sekä käytännöllisyys. Toimeksiantajan edustajat arvioivat tuotteemme laatua hyväksi ottaen huomioon, että olemme työstäneet sitä kuulemamme ja haastattelun perusteella. Heidän mukaansa helpompi olisi ehkä ollut tehdä varhaiskasvatussuunnitelma tutulle päiväkodille, jossa itse työskentelee.

Käyttäjän näkökulmaa tuotteen laadukkuudessa ajateltiin alkuun esimerkiksi siinä, että päiväkodin lasten vanhemmilta kysyttiin lomakkeella heidän toiveistaan lasten päiväkotiliikuntaa kohtaan. Vanhemmat toivoivat päiväkodissa tarjottavan monimuotoista liikuntaa: luonnossa liikkumista, pallopelejä ja liikuntaleikkejä, tehtävärasteja ja päivittäistä hyötyliikuntaa. Saamamme palautteen perusteella vanhempien toiveet oli lopullisessa tuotteessa huomioitu riittävän tarkkaan, kuten yllä esitetyt tulokset antavat ymmärtää.

8.4 Neljäs laatutavoite: käytännöllinen ja lapsilähtöinen varhaiskasvatussuunnitelma

Toimeksiantajapäiväkodin lasten vanhemmille tekemämme palautekyselyn perusteella tuotteestamme tuli tavoitteemme mukaisesti käytännöllinen (ks. liite 3). Kaikkien vastaajien mukaan tuoteteksti oli joko erittäin käytännöllinen (7 vastausta) tai melko käytännöllinen (2 vastausta). Lapsilähtöisyys tuotteessa ei ollutkaan lopulta kovin helppoa toteuttaa, sillä tekemäämme varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee myös soveltaa käytännössä, ja lapsilähtöisyys toteutuu itse asiassa vasta silloin: käytännön tasolla. Tähän tavoitteeseen emme siis lopulta kovin hyvin pystyneet vastaamaan, ja tällainen tavoite alkoi jälkikäteen tuntua hieman lyhytnäköisesti asetetulta.

Toimeksiantajan lasten toiveet päiväkodin liikunnalle olivat konkreettisia: sähly, uinti, jalkapallo, tempuradat, kiikkuminen, laskettelu, juoksu, hiihtäminen, luistelu ja mäenlasku. Tuotteessamme, varhaiskasvatussuunnitelmassa, ei ollut perusteltua tehdä aivan näin konkreettisia listauksia, mutta toisaalta lasten toiveet olivat monipuolisia. Monipuolisen liikkumisen suunnittelu olikin tärkeä lähtökohta koko varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä.

8.5 Viides laatutavoite: varhaiskasvatussuunnitelma todella toimii arjessa

Toimeksiantajapäiväkodin lasten vanhemmille tekemämme palautekyselyn perusteella tuotteessamme kuvatut asiat vastaavat päiväkodin arkitodellisuutta (ks. liite 3). Onnistuimme siis siinä, että varhaiskasvatussuunnitelmasta ei tullut liian korkealentoinen tai ihanteita kuvaava, vaan se kuvaa ja suuntaa nimenomaan arkista toimintaa. Se, kuinka hyvin tuotteemme todella onnistuu toiminnan suuntaamisessa, jäänee kuitenkin arvioimatta, koska siihen vaadittaisiin usean kuukauden testausaika, jota projektissa ei valitettavasti ole mahdollista järjestää. Tuotteen toimivuudesta toimeksiantajan omassa käytössä emme siis ehtineet näin lyhyellä koekäytöllä saada varmoja tuloksia, vaikka toimeksiantajan edustajat arvioivatkin sitä testausvaiheessa toimivaksi.

8.6 Varhaiskasvatussuunnitelman kokonaisarvio

Käyttäjän näkökulmasta laadukas tuote on sellainen, joka vastaa hänen tarpeisiinsa. Tuotteen tuoman vaikutuksen tulee tyydyttää asiakkaan odotukset mahdollisimman hyvin. (Jämsä & Manninen 2000, 127.) Olemme itse arvioineet tuotettamme kriittisesti, mutta ennen kaikkea olemme turvautuneet toimeksiantajan edustajien mielipiteisiin sekä tiedustelleet toimeksiantajan asiakkailta, päiväkodin lasten vanhemmilta, heidän näkemyksiään tuotetekstistä ja tuotteen ulkoasusta (ks. liite 3). Vanhemmat arvioivat tuotetta palautelomakkeiden avulla ja päiväkodin henkilökunta arvioi tuotetta vapaamuotoisesti. Näin pyrittiin selvittämään tuotteen onnistumista laatutavoitteiden kautta.

Tekemämme varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena oli päiväkodin henkilöstön toiminnan ohjaaminen ennalta pohdittuun suuntaan eli liikunnan painottamiseen, kuitenkin siten, etteivät muutkaan sisältöalueet jää liian vähälle. Varmistaaksemme tämän sisällytimme tuotteeseen otsikoita siitä, miten liikkuminen voi toteutua yhdessä muiden sisältöalueiden ja lapselle ominaisten toimintatapojen kanssa (ks. liite 1).

Tuotteestamme tuli toimeksiantajan mielestä sopivan pituinen ja se sisältää kaikki tarvittavat osiot, muttei mitään ylimääräistä. Teksti kuvaa päiväkotii llopirpanan toimintaa, jonka yhtenäisyyttä molemmissa yksiköissä se samalla tukee. Liikunnan painottaminen näkyy tuotteessa siten, että liikkumista käsitellään tarkemmin ja pidemmin kuin esimerkiksi muita lapselle ominaisia toimintatapoja. Kuvaamme lapsen motorisen kehityksen ikäkausittain jaoteltuna ensimmäiseen ikäkauteen sekä 1-2, 3-4 ja 4-6 vuotiaisiin ja kuhunkin ikäkauteen sopivia liikuntaleikkejä. Myös erilaisia käytännön vinkkejä liikkumisen lisäämiseksi tavallisissa arkitilanteissa on koottu varhaiskasvatussuunnitelmaan, jotta henkilökunnan liikuntaa painottava työ helpottuisi. Aikuisen roolia liikunnan mahdollistajana käsitellään myös, ja karkea- ja hienomotoristen puuhien hyvää suhdetta havainnollistetaan neljän tason toiminnan kaaviolla. (ks. liite 1.)

8.7 Työskentelyprosessin arviointi

Työskentelyprosessimme lähti aiheen löytymisen jälkeen etenemään hieman hitaasti koulun taholta, sillä alussa oli pitkään epäselvää, kuka olisi toinen ohjaava opettajamme. Silti työstimme koko ajan projektiamme eteenpäin keräämällä tietoa liikuntakasvatuksesta, lapsen motorisesta kehityksestä ja päivähoitoa koskevasta lainsäädännöstä. Teoriaperusta rakentui loogisesti ja se oli helppo rajata, koska projekti itsessään oli selkeä, samoin kuin sen tavoitteet. Ohjaavien opettajien keskenään ristiriitaiset ohjeistukset aiheuttivat toisinaan alkuvaiheessa sekavuutta työn etenemisessä.

Olemme arvioineet opinnäytetyöprojektiamme useissa vaiheissa: ennalta sovittuja arviointipalavereja me pidimme keskenämme syyskuussa 2014, tammikuussa 2015 ja toukokuussa 2015 mutta näiden lisäksi toimeksiantaja arvioi ja kommentoi projektin laatua ja etenemistä jatkuvissa kontakteissamme sekä lopuksi, huhtikuussa 2015. Toimeksiantaja oli kaiken aikaa tyytyväinen tuotteen valmistumisen tahtiin ja siihen, että pysyimme aikataulussa, vaikka kesän 2014 aikana olikin parin kuukauden suvantovaihe, jolloin työ ei juuri edistynyt. Toimeksiantajan edustajien palautteen mukaan meidän työskentelymme oli aktiivista, vaikka päiväkodin arjessa heillä oli ajoittain hankaluuksia toimia tiiviisti projektissa. Palautteen mukaan meidän kärsivällisyytemme vastausten odottelemisessa heiltä oli ollut hyvä ominaisuus.

Yhteistyö meidän tekijöiden kesken sujui hyvin, ja kahden hengen kokoonpano opinnäytetyössä oli sopiva ja tehokas: kummankin panos tuli näkyviin tuotteessa ja työskentelyssä. Tiedon kulku oli sujuvaa, ja viestintäkeinoina sekä puhelut ja tekstiviestit että sähköposti ovat olleet tehokkaita ja edullisia. Myös toimeksiantajan suuntaan asiat ovat hoituneet puhelimitse helposti, sillä heidän edustajansa vastasivat aina puhelimeen. Sähköpostitse tehtyihin yhteydenottoihin toimeksiantaja vastasi hieman hitaammin.

Projektin riskeiksi oli ennalta arvioitu aikataulussa pysymisen ongelmat, toimeksiantajan tyytymättömyys tuotteeseen tai toimeksiantajan vetäytyminen projektista. Aikatauluriskeistä selvittiin hyvin, vaikka perhe-elämä, muut opinnot ja terveysongelmat ajoittain hidastivat työskentelyä, sillä aikataulu oli suunniteltu riittävän väljäksi. Tietotekniikka auttoi meitä työskentelemään yhdessä, vaikka välistä emme löytäneet yhteistä aikaa tavata fyysisesti. Toimeksiantaja pysyi koko projektin ajan tyytyväisenä työn etenemisen tahtiin ja kunkin vaiheen tuloksiin, ja tiivis yhteydenpito auttoi tässä. Projektista vetäytymisestä ei ollut mitään merkkejä missään vaiheessa.

Arviointilomakkeista ja palautteen keräämisestä sovittiin tarkemmin vasta aika myöhään, jolloin nähtiin, miten se olisi juuri sillä hetkellä parasta toteuttaa. Myös ajatus perehdytystilaisuudesta syntyi melko myöhäisessä vaiheessa projektia. Saimme idean perehdyttämistilaisuudesta, kun määräaika toisen tuoteluonnoksen toimittamisesta toimeksiantajalle lähestyi. Suunnittelimme perehdytystilaisuutta varten perehdytysmateriaalin tuotetekstistä, tietoperustasta ja kartoitusmateriaaleistamme. Liikuntaleikkejä ja käytännön vinkkejä koottiin runsaasti. Liiallinen ennalta tehtyjen suunnitelmien noudattaminen näin pitkässä projektissa ei meidän kokemuksemme mukaan ole tarkoituksenmukaista, sillä prosessi elää samoin kuin siihen osallistujatkin, ja uusiin ideoihin on hyvä tarttua, jotta lopputulos olisi mahdollisimman hyvä.

8.8 Asennetason tavoitteiden arviointi

Asennetason tavoitteenamme oli luoda tietoisuutta siitä, kuinka tärkeä osa lapsen kehitystä ja elämää liikkuminen on. Jo pelkästään se, että toimeksiantajan 6-henkinen henkilökunta osallistui perehdyttämistilaisuuteen, auttoi mielestämme saavuttamaan tätä tavoitetta ainakin jossain määrin. Palautekyselyyn vastanneet vanhemmatkin vaikuttivat ottavan lastensa liikkumisen vakavasti, mutta lomakekyselystä ei tietenkään käynyt selville, oliko asia millään tavoin meidän ansiotamme, vai olivatko nämä vanhemmat jo valmiiksi kiinnostuneita liikunnasta.

Tällainen yli vuoden kestänyt lasten liikkumisen puhekeskiö on joka tapauksessa luonut kiinnostusta ja keskustelua monissa, jotka ovat kuulleet aiheestamme. Opponenttimme ja harjoittelupaikkojemme henkilökunta ovat osoittaneet kiinnostusta sitä kohtaan, joten omalta pieneltä osaltamme liennemme onnistuneet tuomaan asiaa esille. Aiemmin mainitun yhteiskunnallisen vaikuttamisen tavoitteen toteutuminen on arvioitavissa vasta vuosien kuluessa.

8.9 Oman oppimisen arviointi

Oppimistavoitteemme oli kehittää ammatitaitoamme tulevana sosionomeina (AMK), ennen kaikkea lastentarhanopettajina. Tähän tavoitteeseen pääsimmekin, sillä olemme syventäneet tietouttamme lasten liikuntakasvatuksesta ja sen linkittymisestä varhaiskasvatukseen. Samoin yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen prosessi on tullut meille tutuksi käytännön kautta, joten olemme oppineet myös varhaiskasvatustyötä ohjaavaa suunnittelua. Projektiin kuuluneessa yhteistyössä ja ajatustenvaihdossa usean kasvatusalalan ammattilaisen kanssa sekä lukuisiin lähteisiin tutustumisessa olemme oppineet punnitsemaan omia käsityksiämme kriittisesti ja ottamaan erilaiset yksilöt huomioon, niin asiakkaina kuin työtovereinakin.

Toinen oppimistavoitteemme tässä opinnäytetyössä on ollut hahmottaa itsellemme liikuntakasvatuksen merkitystä, mahdollisuuksia ja käytännön keinoja päiväkotityössä. Tähän tavoitteeseen pääsimme mielestämme hyvin, sillä olemme koonneet tekemäämme varhaiskasvatussuunnitelmaan paljon esimerkkejä eri-ikäisille lapsille sopivista liikuntaleikeistä, ja saimme näin paljon uutta käytännön tietoa tulevaa työtämme varten. Me myös perehdytimme toimeksiantajan henkilökuntaa liikuntakasvatuksen mahdollisuuksiin ja uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöön perehdytystilaisuudessa, jossa myös itse opimme paljon henkilökunnalta. Huomasimme, että tiedon tuottaminen ja kehittävä työote on palkitsevaa ja sujuvaa, kun yhteinen päämäärä on olemassa. Olemme projektin aikana oppineet myös, kuinka sosionomi voi lastentarhanopettajana toimia yhteiskunnallisena vaikuttajana omassa työpisteessään tai jopa laajemminkin kasvatuksen kentällä, jos vain kiinnostusta riittää.

Olemme oppineet opinnäytetyötä tehdessämme melko paljon projektin tekemisen eri vaiheista ja pitkän prosessin hallinnasta. Tästä on hyötyä työelämässä, jos kohtaamme urallamme vastaavanlaisia isoja projekteja, ja harjaantumisemme tällaisen vastuun kantamisessa vastaa johtamisen oppimisen tavoitteita, jotka olimme itsellemme ennalta asettaneet.

9 POHDINTAA

Koska molemmat haluamme töihin päiväkotiin, tämä opinnäytetyö sopi meille ja kehitti meitä juuri oikealla tavalla. Emme tehneet mitään turhaa suhteessa uratoiveisiimme. Projektimme aikana perehdyimme monipuolisesti varhaiskasvatusta koskevaan kirjallisuuteen, lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin, mistä on hyötyä myös käytännössä.

Meitä ihmetytti se, että valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei mainita sisällönorientaatioissa liikuntaa lainkaan, vaikka se meidän mielestämme kuuluisi sinne tärkeytensä puolesta. Sen sijaan liikkuminen katsotaan yhdeksi ”lapsen ominaisista tavoista toimia”. Toisaalta on hyvä, että liikkumista ei erotella vain sisällönorientaatioksi, sillä se sopii monen muun orientaation tueksi ja toteutuskeinoksi, mutta toisaalta näkisimme liikunnan roolin silti liian pienenä valtakunnallisessa ohjeistuksessa. Liikkumisesta puhutaan siellä kaikkiaan vain yhden sivun verran! Valtakunnalliset liikuntasuosituksot tietysti korostavat omalta osaltaan liikkumisen merkitystä, mutta mielestämme se ansaitsisi silti enemmän painoarvoa ja kuuluisi nimenomaan kaikkien tasojen varhaiskasvatussuunnitelmiin. Lapsia vaaditaan edelleen liian usein pysymään paikoillaan jo päiväkodeissa, vaikka liikkuminen on lapselle ominainen tapa elää ja oppia. Tästä kumpusi intomme tehdä liikuntapainotteinen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä toimeksiantajapäiväkodin kanssa.

Koko opinnäytetyömme ajan pohdimme liikuntakasvatuksen merkitystä yhteiskunnassamme nykypäivinä. 1900-luvun viimeisen neljänneksen jälkeen lasten elämää liikunnallisten leikkien muodossa ovat alkaneet kaventaa esimerkiksi liikkumista sisältävien pihaleikkien väheneminen, toimintojen siirtyminen yhä enemmän ulkoympäristöistä sisätiloihin sekä luonnollisten leikki- ja liikuntapaikkojen korvautuminen keinotekoisilla välineillä ja ympäristöillä (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 13). Nykylasten luonnollisen liikkumisen määrään ovat vaikuttaneet myös liian runsas virike- ja tavaramäärä ympärillä sekä median ja tietokonepelien suurkulutus. Jos nämä alkavat hallita lapsen mieltä, ne estävät mielikuvituksen kehitystä, jota leikit ja omaehtoinen liikkuminen vaativat (vrt. Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 14).

Lapsen side omaan kehoon muodostuu ja vahvistuu liikkumisen myötä, ja sen pohjalta alkaa rakentua oma identiteetti (Karvonen & Pirttimaa 1990, 21), ja siksi liikuntakasvatus on olennaista myös emotionaalisen ja psyykkisen kehityksen näkökulmasta – ei vain fyysisesti, niin kuin usein ajatellaan.

Murrosikäisillä, etenkin tytöillä, esiintyy LATE-tutkimuksen mukaan melko usein masennusoireita (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 61). Koska liikunnalla on huomattava merkitys myös mielenterveyteen, ajattelemme liikkumisen ja sen mukanaan tuoman aktiivisuuden olevan tältäkin kannalta tärkeä tekijä, joka olisi järkevää juurruttaa luonnolliseksi osaksi lasten elämää.

Yksi vähäisen liikunnan selvimmistä seurauksista on ylipaino. Lihavuuden kehittyminen alkaa yleensä jo lapsuudessa, ja lapsuusiän lihavuudella on merkittävä taipumus jatkua aikuisikään. Tällä hetkellä lapsista jo 10–20 % on ylipainoisia (STM, OM & NS 2005, 10), ja ylipaino aiheuttaa riskitekijän lukuisille kroonisille sairauksille, joten lasten liikunnan lisääminen on merkittävää hyvinvoinnin luomiseksi yhteiskunnassa.

Jos lapset ja nuoret saadaan iloitsemaan liikunnasta ja tutustumaan liikuntapelikulttuuriin, se on mielestämme suuri saavutus yksittäisen päiväkodin liikuntakasvatukselta, ja tällaisiin asioihin jokainen kasvattaja ja jokainen päivähoitoyksikkö, esimerkiksi toimeksiantajamme Ilopirpana, vaikuttavat ruohonjuuritasolla. Juuri tähän me pyrimme myös omalla tuotteellamme, mutta aika näyttää, kuinka hyvin se toteutuu. Jos testausaika olisi vaikkapa puoli vuotta, tuotteen käytettävyyttä voisi kartoittaa paremmin ja muuttaa tuotetta toimivammaksi, mutta opiskeluaikamme ei valitettavasti riitä tähän. Toimeksiantajan mukaan varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen yhteistyössä meidän kanssamme kuitenkin selkeytti päiväkodin toimintaa ja loi sille raamit, jotka koettiin tarpeellisiksi. Jatkossa Ilopirpanan toimipisteiden vastaavat voivat käyttää tekemäämme suunnitelmaa pohjana esimerkiksi vuosittaisille suunnitelmilleen. Tuote voi tukea etenkin liikunnan monipuolista toteutumista toimeksiantajapäiväkodin arjessa, mutta myös eri sisältöalueiden kuvaukset ovat hyvä muistilista siihen, mitä kaikkea toimintaan on tarkoitus sisällyttää.

Yhteistyömme toimeksiantajamme kanssa on ollut sujuvaa, vaikka ajoittain päiväkodin arjessa heillä oli vaikeuksia toimia tiiviisti projektissa. Olemme kuitenkin saaneet hyvää tukea ja ehdotuksemme sekä panoksemme projektin edetessä on otettu avosylin vastaan. Pieni yksikkö kuten Ilopirpana on ollut erittäin toimiva tämänlaajuisessa projektissa: meillä on ollut päiväkodista kaksi yhteyshenkilöä, joten toimeksiantajan näkemykset varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta ovat olleet yhtenäiset. Se on edesauttanut projektin sujuvuutta paljon. Lisäksi meillä on ollut hyvin vapaat kädet muotoilla varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Alun perin halusimme, että tekemästämme varhaiskasvatussuunnitelmasta tulisi lapsilähtöinen. Pyrimme siihen alkuvaiheessa kartoittamalla lasten liikuntatoiveita, mutta loppujen lopuksi totesimme, että onkin hyvin vaikeaa toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelmassa lapsilähtöisyyttä. Tällaiset ohjaavat dokumentit ovat kovin abstrakteja, ja niissä on hankalaa todella tuoda lapsen ääni kuuluviin. Lasten

liikuntatoiveet olivat hyvin konkreettisia, kun taas tuotteemme on kirjoitettu hieman yleisemmällä tasolla. Lasten toiveet olivat kuitenkin monipuolisia, joten sikäli ne noudattavat varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksen linjoja. Vaikuttaisi siltä, että lapset jollakin tapaa ”tietävät”, millainen liikkuminen heille on hyväksi. Lapsilähtöisyyttä olisikin se, että monipuolista liikuntaa tarjottaisiin tarttumalla myös lasten omiin ehdotuksiin päiväkodeissa eikä suunnittelu tapahtuisi vain aikuisten voimin.

Tuotetta tehdessämme olemme oppineet, että monipuolista liikuntaa voi toteuttaa hyvin monenlaisissa varhaiskasvatuksen ympäristöissä. Liikunnan perusvälineistö tulee olla jokaisessa päivähoiton toimipisteessä, ja itse voi keksiä lisää välineitä – vain mielikuvitus on rajana. Päiväkotien liikunnan määrällä ja laadulla on erittäin tärkeä merkitys lasten motoristen perustaitojen harjaantumisessa.

Samoin kuin lapset, vanhemmatkin toivoivat kartoitustemme mukaan päiväkodissa toteutettavan mahdollisimman monipuolista liikuntaa, ja kaikki meille vastanneet vanhemmat olivat myös valmiita osallistumaan perheliikuntatapahtumiin, jos sellaisia päiväkodissa järjestettäisiin (ks. liite 2). Pohdimme vastausten myötä, onko kiireisessä yhteiskunnassamme vanhemmilla tarpeeksi aikaa yhdessä lasten kanssa vietettäväksi, vaikka he haluaisivatkin panostaa siihen. Lapset ja vanhemmat voivat liikkua monella eri tavalla yhdessä, ja tällainen yhdessäolo tukee lapsen liikuntatottumusten kehittymistä. Lapsen pitää vain vapaasti antaa kokeilla turvallista liikkumista eri ympäristöissä.

Opinnäytetyömme oli noin vuoden mittainen, nopeatahtinen prosessi. Teimme heti alussa tiukan mutta realistisen aikataulun opinnäytetyöprojektillemme, jotta valmistuminen olisi mahdollista suunnitelmiamme mukaisesti. Vaikka aikataulussa pysyminen tuntui toisinaan haastavalta, se myös motivoi, sillä tuloksia syntyi asetettujen aikarajojen ansiosta hyvin. Opinnäytetyömme aihe on ollut koko ajan motivoiva ja mielenkiintoinen.

Kaiken kaikkiaan tällaista opinnäytetyötä on ollut mukavaa ja kasvattavaa tehdä, ja olemme mielestämme onnistuneet siinä, mihin alun perin ryhdyimme. Saimme valmistetuksi tuotteen, joka vastaa yhteistyökumppanimme odotuksia ja toiveita. Tämän opinnäytetyön tekemisen aikana oma itseluottamuksemme ja vastuullisuuden tunteemme kasvoi, emmekä enää epäröi astua työelämään lastentarhanopettajina.

LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.

Autio, T. 1995. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Toinen painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Ohjaamisen taito. Helsinki: Edita.

Hermanson, E. 2012. Lapsilähtöinen kasvatus ja curling-vanhemmuus. Duodecim Terveyskirjasto. Kustannus Oy Duodecim. Viitattu 11.6.2014.

http://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_artikkeli=kot00301&p_teos=kot&p_osio=104&p_selaus=

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveys alalalla. Helsinki: Tammi.

Karvonen, P. & Pirttimaa, R. 1990. Liikkumisen ilo. Liikuntakasvatusta alle kouluikäisille lapsille. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, P-julkaisusarja No 15. Jyväskylä: MLL.

Karvonen, P.; Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. Varhaisvuosien liikunta. Jyväskylä: VK-Kustannus Oy.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Petäjäniemi, T., Pokki, S., Sosiaali- ja terveysministeriö & Opetusministeriö. 2010. Selvitys päivähoiton ja varhaiskasvatuksen asemasta valtionhallinnossa. Viitattu 14.6.2014.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-11013.pdf

Pulli, E. 2007. Temppuja taaperoilille. Liikuntaleikkejä 1-3 –vuotiaille. Helsinki: Tammi.

Raahen varhaiskasvatussuunnitelma. 2014. Viitattu 20.5.2014.

http://www.raahe.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/testi/embeds/testiwwwstructure/21488_Vasu_paivitys_10032014.pdf

Raahen varhaiskasvatussuunnitelma. 2014. Viitattu 20.5.2014.

http://www.raahe.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/testi/embeds/testiwwwstructure/21488_Vasu_paivitys_10032014.pdf

Rintala, P.; Ahonen, T. [et al.] (toim.). 2005. Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. PS-kustannus.

Silfverberg, Paul. 2007. Ideasta projektiksi. Projektinvetäjän käsikirja. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö & Nuori Suomi ry. 2005. Varhaiskasvatuksen liikuntasuositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Viitattu 20.5.2014. <http://pre20090115.stm.fi/pr1129182557550/passthru.pdf>

Sosiaaliportti. 2012. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 21.5.2014.

http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/#_Varhaiskasvatus_ja_p%C3%A4iv%C3%A4hoito

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010. Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Helsinki: Yliopistopaino.

Unicef. 2014. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 16.5.2014.

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf

Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista. 2009. Viitattu 10.2.2014.

http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/liikuntapolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/liitteet/VN_periaatepaatos_111208.pdf

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. 2002. Julkaisuja 2002:29.

Viitattu 10.2.2014. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2006. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy. / 2005.

Oppaita/Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 1236-0724; 56. Helsinki: Stakes.

Williams, A. & Cliffe, J. 2011. Primary PE: Unlocking the potential. McGraw-Hill Education.

ilopirpana

Liikuntapainotteinen varhaiskasvatussuunnitelma

SISÄLLYSLUETTELO

Opinnäytetyönä kirjoittaneet Linda
Kukkohovi ja Sanna Ketola (OAMK)

1 Johdanto

2 Arvopohja ja toiminta-ajatus

3 Tavoittemme Ilopirpanassa

4 Lapselle ominaiset tavat toimia

4.1 Leikkiminen

4.2 Liikkuminen

Käytännön vinkkejä

Aikuinen liikuntakasvattajana

Motorinen kehitys ja sitä tukevat leikit

4.3 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

4.4 Tutkiminen

Miten näitä yhdistellään

5 Kieli ja vuorovaikutus

6 Kasvatuksen sisältöalueet

6.1 Matemaattinen alue

6.2 Luonnontieteellinen alue

6.3 Historiallis-yhteiskunnallinen alue

6.4 Eettinen alue

6.5 Uskonnollis-katsomuksellinen alue

6.6 Esteettinen alue

6.7 Käden taidot

6.8 Eri sisältöalueiden yhdistely ja liikunta kaikessa toiminnassa

7 Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma

8 Lapset puheeksi -toimintamalli

9 Kasvatuskumppanuus ja vanhempien osallisuus

10 Erityinen tuki

11 Varhaiskasvatustoiminnan arviointi ja kehittäminen

1 Johdanto

Ilopirpana on yksityinen, liikuntaa painottava ja kodinomainen päiväkotiki Raahessa. Toinen yksikkö sijaitsee Kaupunginmetsässä ja toinen Lehmirannassa. Toiminta järjestetään suurimmaksi osaksi yhdessä ryhmässä, mutta toisinaan esimerkiksi askarteluja, metsäretkiä, laulu- ja leikkihetkiä pidetään pienryhmissäkin. Molemmissa yksiköissä lapset on jaettu alle 3-vuotiaisiin Taaperoihin ja 3 vuotta täyttäneisiin Pirpanoihin useissa tuokioissa. Koska lapsia on melko pieni ja tiivis ryhmä kummassakin toimipisteessä, lapset välttyvät ihmispaljouden aiheuttamalta stressiltä ja siksi Ilopirpanassa aivan pientenkin on hyvä olla.

Tilat ovat omakotitaloksi rakennetuissa taloissa, joita on vuokattu päiväkotikäyttöön sopiviksi. Sisätilat, oma piha ja muut lähiympäristöt ovat ahkerassa käytössä päiväkodin arjessa. Päiväkodin pihassa ja lähimaastossa pystytään järjestämään erilaisia liikuntatuokioita painotuksemme mukaisesti. Pihassa järjestetään esimerkiksi koko perheen liikunnallisia pihatapahtumia ja tempuratoja sekä leikitään hippaa, kiipeillään jne. Molempien yksiköiden lähistöllä on pururata, jossa käydään urheilemassa. Retkiä on tehty ympäristön metsiin.

Ilopirpanan esikouluikäiset lapset käyvät Kaupunginmetsän toimipisteestä esikoulutunneilla Ollinsaaren koululla, ja kuljetus järjestetään ja hoidetaan päiväkodin toimesta. Lehmirannasta vastaava yhteistyö järjestetään tarvittaessa Antinkankaan koulun kanssa.

Henkilökunta:

Kaupunginmetsän tiimi: Sosionomi/lastentarhanopettaja Kirsi Myllyoja, lastenhoitaja Eija Hilli, lastenhoitaja Jenni Mikkola

Lehmirannan tiimi: Sosionomi/lastentarhanopettaja Minna Hätälä, lastenhoitaja Anna-Katri Huttunen, lastenhoitaja Susanna Bowellan

Toimitusjohtaja ja esimies yrityksessä on Anna-Katri Huttunen. Hän työskentelee pääsääntöisesti Lehmirannan yksikössä.

Ilopirpana on siirtynyt liikuntapainotteiseksi päiväkodiksi 1.9.2014. Lastentarhanopettajat ovat tätä varten käyneet Nuori Suomi -järjestön liikuntaleikkikouluohjaajien koulutuksen syksyn 2014 aikana, ja he tuovat oppimansa tiedot ja käytännön taidot muunkin henkilökunnan käyttöön. Tarkoitus on tarjota myöhemmin myös muille henkilökunnan jäsenille tilaisuus osallistua tähän koulutukseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen on toiminut meillä päiväkotimme oman arvopohjan pohtimisen välineenä. Käytännön toimintaa on mietitty, ja sisältö kuvaa sitä, mihin haluamme yhdessä sitoutua lasten terveen ja iloisen kasvun takaamiseksi.

2 Arvopohja ja toiminta-ajatus

Päiväkotimme toimii perheiden suuntaan joustavasti ja pyrimme olemaan mahdollisimman palveluhenkisiä. Vanhempien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen asioissa.

Me Ilopirpanassa pidämme tärkeänä sitä, että lapset kohdataan yksilöinä ja heidän persoonansa – rohkeus tai arkuus – otetaan huomioon. Meillä on aina aikuinen ottamassa lapsen vastaan eteisessä ja luovuttamassa hänet kotiin. Niin sanotut "ovensuokeskustelut" ovat tärkeitä myös vanhemmille. Lapset jäävät mielellään hoitoon, kun sanotaan yhdessä tädin kanssa heipat ja käydään vilkuttamassa ikkunassa, jos lapsi haluaa. Ilopirpanassa on todella tärkeää, että lapsille annetaan aikaa ja mahdollisuus olla sylissä. Pyrimme aina avoimeen ja kunnioittavaan vuorovaikutukseen vanhempien kanssa. Sen ansiosta vaikeistakin asioista on helppo puhua ja myös vanhemmat uskaltavat olla aloitteentekijöitä keskusteluun, jos heillä herää huoli vaikkapa jostain lapsen kehitykseen liittyvästä asiasta.

"Lämmin asenne lapsia kohtaan on kaikki kaikessa"

Tärkeitä arvoja ovat kodinomaisuus, lapsilähtöisyys, yksilöllinen lapsen huomioon ottaminen, pyrkimys lapsen itsetunnon kohottamiseen sekä tasavertaisuus myös aikuisen ja lapsen välillä. Työntekijöiden keskinäinen avoimuus on meille tärkeää. Henkilökuntamme on myös hyvin motivoitunutta oppimaan uutta. Kaikki lähtevät mielellään koulutuksiin ja ottavat vastuuta työpaikalla. Työntekijöiden välit ovat avoimet ja asioista sekä toimintatavoista keskustellaan yhdessä. Tiimissä jokaisen työpanos on tärkeä ja jokaista kuunnellaan. Jokaisella on vastuuta ja erityisosaamisalueet otetaan huomioon. Pieniä tiimipalavereita käydään päivittäin, mutta koko päiväkodin kesken niitä pidetään noin kerran kuukaudessa ja aina uuden kauden alussa. Ilopirpanan toiminta-ajatuksena on, että lapsi saa yksilöllistä huomiota kodinomaisessa ympäristössä. Molemmissa päiväkodeissamme painotetaan liikkumista, joka toimii leikin, oppimisen ja itseilmaisun välineenä. Lapsen itsetuntoa pyritään kohottamaan kaikin mahdollisin tavoin, myös kehollisen kehityksen kautta. Lapsen vuorovaikutus tapahtuu päivittäisissä tilanteissa muun muassa liikkumalla, ja tähän päiväkotimme panostaa erityisesti. Jokaiselle lapselle annetaan tilaisuuksia saada onnistumisen elämyksiä liikkumalla, sillä se tukee kaiken kaikkiaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, ja kun olemme tietoisia tästä, saamme paljon aikaa. Ilopirpanassa pidämme tärkeänä lapsen omaa panosta kasvatustilanteissa. Pyrimme saamaan lasten äänet kuuluviin ja heidän yksilölliset oppimistapansa tuottamaan hedelmää. Tällöin lapsi voi kokea todellista oppimisen iloa. Käytämme tietoisesti eri aistikanavia (kuulo, näkö, haju ja maku, koko vartalo) toiminnassa ja oppimisessa.

Asioihin tutustutaan ja asioita opetellaan lasten ikätason mukaan. Päiväkodissa on joka päivä ohjattu "pikkutuokio", jolle lapset ovat itse keksineet tämän nimen. Siinä käsitellään jotain tiettyä asiaa, esimerkiksi lukumääriä 1-5; sijaintikäsitteitä (edessä/takana/vieressä/yläpuolella/alapuolella); värejä; arvuutuksia; riimejä; lauluja; loruja; vastakohtien hahmottamista (isompi/pienempi jne.). Joka aamu katsotaan myös kalenteri läpi. Pikkutuokio toteutetaan usein leikin varjolla ja lapset osallistuvat innoissaan.

Tietoisen pedagogisen suunnittelun tekee pääasiassa lastentarhanopettaja, mutta arjen pedagogiikkaan osallistuu koko henkilökunta. Esimerkiksi askarteluissa jokainen havainnoi lasten toimintaa ja huolen herätessä asiasta keskustellaan yhdessä. Tarpeen mukaan ryhmän lastentarhanopettaja keskittyy jatkossa seuraamaan kyseistä lasta tarkemmin ja ottaa tarvittaessa yhteyden kiertävään erityislastentarhanopettajaan.

3 Tavoitteemme Ilopirpanassa

Henkilökunnan kesken meillä on tavoitteena yhteen hiileen puhaltamisen tunne ja saumaton yhteistyö. Työntekijät jakavat keskenään osaamisensa samoin kuin oppimansa uudet tiedot ja taidot, puhuvat työasioista avoimesti ja myös kunnioittavat toistensa vahvuuksia.

Laadukas kasvattaminen tarkoittaa meillä sitä, että lasten ikätaso ja yksilöllisyys otetaan toiminnassa huomioon. Vilkasta ja rauhallista lasta arvostetaan samalla tavalla. Lapsille suunnitellaan ohjattuja toimintatuokioita, joissa pystymme seuraamaan lasten taitojen kehittymistä. Myös vapaalle leikille jätetään silti aikaa. Jos lasten kehitystä seurattaessa huomataan, että jotain asiaa on tarpeen harjoitella, siihen käytetään aikaa tietoisesti.

4 Lapselle ominaiset tavat toimia

Lapselle ominaisia tapoja toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Kun lapsi saa toimia hänelle luontaisella tavalla, hän voi hyvin ja hänen itsetuntonsa vahvistuu. Lapsi pystyy tällöin myös ilmentämään omaa ajatteluaan ja tunteitaan, ja sen kautta todella osallistumaan toimintaan omana itsenään.

Lapsi leikkii, liikkuu ja tutkii luonnostaan, mutta kasvattajan tulee myös tukea tätä. Lapsen ideoille, kysymyksille ja oma-aloitteisille projekteille annetaan meillä Ilopirpanassa aikaa ja tilaa. Aikuiset keskustelevat lasten kanssa keskittyneesti ja havainnoivat lasten toimintaa päivittäin, jolloin lasten yksilöllinen ajattelu ja lapsen maailma avautuu heille. Tämän pohjalta suunnitellaan mukavaa ja lapsen kehitystä tukevaa toimintaa.

4.1 Leikkiminen

Leikkiminen on lapsen ominaisin tapa ajatella, oppia ja käsitellä tunteitaan. Lapsi on vuorovaikutuksessa muiden kanssa luontaisimmin juuri leikin kautta. Vaikka leikki on kehittävä, lapset leikkivät silti leikkimisen ilosta, eivät tavoitteellisesti. Pienimmät lapset tarvitsevat leikkikumppanikseen aikuista tai isompaa lasta, vaikka ympäristön ja sen esineiden tutkiminenkin on vauvalle ja taaperolle leikkimistä. Kasvaessaan lapsi alkaa leikkiä kuvitteluleikkejä, jotka innostavat mielikuvitusta ja kehittävät ajattelukykyä. Looginen päättely, syysuhteiden ymmärtäminen, toiminnan suunnittelu ja sen seurausten pohtiminen onnistuvat entistä paremmin. ”Jos teen näin, siitä seuraa, että...” Sääntöleikit taas houkuttelevat enemmän isompia lapsia.

Lapset käyttävät leikkinsä aineksina kaikkea näkemäänsä, kuulemaansa ja kokemaansa. Nämä asiat lapsi kääntää leikin kielelle, omaksuu ja käsittelee niitä. Leluilla leikkimisessä on tärkeää, että tarjolla olevat lelut ovat sopivantasoisia, eivätkä ohjaa lasta liian helppoihin tai liian vaikeisiin leikkeihin. Lapsilla on meillä Ilopirpanassa päivittäin mahdollisuus vapaaseen leikkiin. Ohjattuja tuokioita on myös päivittäin, ja tarpeen mukaan aikuinen ohjaa lasten leikkiä.

”Leikki on lapsen työtä!”

4.2 Liikkuminen

Päivittäinen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta. Liikunnallisella kehityksellä on havaittu olevan yhteys esimerkiksi itsenäisyyden ja älykkyyden kehittymiseen. Liikkuessaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Liikkuminen on myös vauhtia ja elämyksiä, hikeä ja hengästymistä. Liikkuminen on lapselle luonnollinen tapa tutustua itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä, ja vuorovaikutustaidot harjaantuvat liikuntatilanteissa.

Lapsen tietoisuus omasta kehostaan ja sen hallinnasta luo pohjaa terveelle itsetunnolle. Liikunnallisen elämäntavan kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa, ja myöhemmin elämässä tästä voi olla paljon hyötyä ja huvia.

Me Ilopirpanan kasvattajat annamme lapsille mahdollisuuden päivittäiseen liikkumiseen – sekä omaehtoiseen että ohjattuun. Nämä yhdessä auttavat lasta kehittymään kokonaisvaltaisesti ja oppimaan motorisia taitoja. Teemme päiväkodin arjessa tietoisia valintoja, jotka luonnostaan lisäävät lasten liikkumista: esimerkiksi pihalta lähtiessä ohjataan liikunnallinen loppuleikki, aamupiiriin yhdistetään aamujumppa tai askartelutuokion jälkeen pidetään pieni venyttely. Omaehtoista liikkumista tuemme tarjoamalla vaihtelevia ympäristöjä sekä erilaisia välineitä, jotka ovat helposti lasten saatavilla. Tilojen suunnittelussa ja käytössä meillä on avainsanana muunneltavuus, sillä liikkuva lapsi tarvitsee tilaa. Pyrimme antamaan jokaiselle lapselle oman tasonsa mukaisia haasteita päiväkodin pihalla, lähimaastossa tai liikuntapaikoilla. Jokaista lasta kannustetaan ja houkutellessaan ylittämään omia rajojaan, ja kehuja annetaan pienistäkin onnistumisista.

Liikkuminen ja leikki ovat kiinteässä yhteydessä ensimmäisten ikävuosien aikana. Lapsi luo liikkumisestaan leikin, jossa on mielikuvia, lauleskelua, rooleja ja ääntelyä. Liikunnallisiin leikkeihin sisältyy iloa, riemun kiljahduksia ja jännitystä. Tällaiseen toimintaan yleensä kaikki lapset haluavat osallistua. Leikeissä perusliikuntataidot, kuten kävely, juoksu, hyppääminen ja heittäminen saavat harjoitusta. Juoksuleikit ovat lapselle sopivaa kuntoliikuntaa, koska niissä lapsi voi itse säädellä nopeutta ja voimaa liikkeessään sekä pitää halutessaan lepotaukoja. Leikeissä lapset voivat toteuttaa paljon luovia ideoitaan ja opetella sääntöjen noudattamista ja oman vuoron odottamista.

Meillä lapset pääsevät ikätasonsa mukaan luistelemaan, uimaan, hiihtämään ja laskemaan mäkeä. Koulun liikuntasalin vuorolla voidaan pelata sähköä tai muita pallopelejä, ja päiväkodin pihassa potkitaan palloa sekä harjoitellaan jääkiekkoa.

Liikkumalla lapsi voi ilmaista myös tunteitaan, ja tähän meillä Ilopirpanassa annetaan mahdollisuuksia. Vihantunteita voi purkaa esimerkiksi lyömällä säkkiä, potkaisemalla palloa jne. Myös ilon ja tyytyväisyyden tunteita voi opetella näyttämään avoimesti vaikkapa ”tuulettamalla”, kun pelissä saadaan maali jne. Liikuntaleikit rentouttavat ja vapauttavat lasta henkisesti samalla kun auttavat tätä kehittämään luonteenpiirteitään, kuten rohkeutta, rehellisyyttä ja itsehallintaa. Kaikenikäiset lapset inspiroituvat yleensä metsistä ja muusta luonnosta, ja leikkiä syntyy helposti, kun lapsia käytetään tällaisissa mielikuvitusta innostavissa paikoissa. Myös järjestettyjä leikkejä käytetään, kuten värien tai muotojen etsimistä luonnosta. Vaihtelevat maastot ja ulkoilma eri vuodenaikoina tuovat oman panoksensa motoriseen kehitykseen ja kunnon kohenemiseen.

Käytännön vinkkejä

- Pienissäkin tiloissa voi palloilla ilmapalloilla tai pelata paistinlastoilla pallopelejä
- Aikuisen mukanaolo innostaa lapsia
- Huovanpalasilla luistelu sisällä
- Kasvattajan on hyvä sallia lasten kokeilla hurjalta tuntuviakin juttuja, esim. temput trampoliinissa tai kiipeily puiston telineissä

- Curling-kivet matalista kanistereista, ”mailat/miekat” sanomalehdestä - ilmaiseksi
- Pienille: ”Haetko mukin keittiöstä”, ”Veisitkö tämän teipin paikoilleen” – tulee liikkumista
- Muovikassi täynnä vaatteita nyrkkeilyäksiksi
- Puunrungoilla ja kannoilla tasapainoilu
- Liikuntavälineiden vieminen luontoon

”Liikkumisen ei tarvitse olla rahakysymys!”

Aikuinen liikuntakasvattajana

Kun aikuinen kannustaa lasta liikkumaan ja kehuu tätä onnistumisista, vaikka ne olisivat pieniäkin, lapsen luontainen into liikuntaan säilyy ja hänen itsetuntonsa vahvistuu myönteisesti. Lapsi tarvitsee paljon tilaisuuksia harjoitella liikuntataitojaan, ja aikuisen tulee tarjota monipuolisia liikunnallisia elämyksiä ja innostaa arempiäkin lapsia kokeilemaan rajojaan. Lapset ovat yksilöitä, ja aikuisen on otettava jokaisen taipumukset ja kiinnostuksen kohteet huomioon liikkumisessa. Kaikille lapsille löytyy motivoivaa liikkumista, jos aikuinen on luova ja heittäytyy mukaan touhuihin. Kasvattajan tehtävä on myös kehittää lapsen motorisia taitoja hyötyliikunnan keinoin, etenkin pienillä, joilla pukemis- ja kiipeämistilanteet ovat tärkeätä harjoitusta. Kasvattaja pyrkii meillä keksimään aina jotain pientä liikkumista leikin varjolla pitkin päivää: ulkoa sisään lähtiessä, aamulla ennen toiminnan aloittamista ja eri touhujen välissä tai lomassa. Liikunnan kautta lapsia kannustetaan myös yhteistoimintaan ja auttamaan toisiaan.

”Liikunta yhdistää sukupolvia!”

Motorinen kehitys ja sitä tukevat leikit

Lapsen liikunnallinen kehitys etenee kaikilla lapsilla omassa tahdissaan, mutta muutamien yhteisten peruseriaatteiden mukaan. Kehitys etenee ensinnäkin päästä jalkoihin: vauva oppii päänsä hallinnan ennen alavartalonsa hallintaa. Toisaalta kehitys etenee keskialueelta reunoille: vauva hallitsee keskivartaloaan ennen kuin hän hallitsee raajojaan.

Ensimmäisen ikävuoden motorinen kehitys

Vauvalla kehittyä ensiksi suurten lihasten hallinta, niin sanottu karkeamotoriikka, ja sen jälkeen pienten lihasten hallinta, hienomotoriikka. Lapsi esimerkiksi heiluttaa lelua ensin koko kädellään, sitten hän oppii tarttumaan leluun nyrkillään ja lopulta hän poimii esineitä peukalonsa ja etusormensa avulla. Tässä ikävaiheessa liikkumiselle tyypillisiä oppimisen kohteita ovat pään, vartalon ja raajojen hallinta. Lapsi oppii tavoitteellisesti käyttämään käsiään, ottamaan ja tarttumaan esineisiin sekä kääntymällä tai ryömien ja kontaten pääsee vähitellen liikkumaan paikasta toiseen.

Ensimmäiseen ikävuoteen sopivat liikuntaleikkejä ovat:

- tunnelit
- konttausradat
- laulu- ja loruleikit

- piiloleikit

1–2 -vuotiaiden motorinen kehitys

Toisella ikävuodella lapsi pystyy vaikuttamaan entistä enemmän asioihin ja tapahtumiin. Lapsi oppii kävelemään ja ilmaisemaan itseään ja hän tutustuu itseensä, läheisiinsä ja ympäristöönsä innokkaasti. Lapsi harjoittelee sorminäppäryyttä. Hän haluaa usein opetella itse syömistä ja juomista. 1½-vuotias voi olla jo melko taitava viemään ruokaa lusikalla suuhun ja juomaan kupista, mutta vahinkoja sattuu. Kun liikuntataidot kehittyvät, lapsi alkaa kiipeillä, juosta, kurotella ja heitellä tavaroita.

1–2 -vuotiaiden liikuntaleikkejä:

- juoksu johonkin kohteeseen
- rinkijuoksu
- ”seuraa johtajaa”
- aikuinen on aktiivisesti mukana leikeissä

3–4 -vuotiaiden motorinen kehitys

Kolme–neljävuotias lapsi on usein villi vipeltäjä. Hänellä on vilkas mielikuvitus ja leikit voivat olla myös rajuja sillä liikkuminen on innokasta. Lapsi osaa hypätä tasajalkaa ainakin yhden hypyn verran, seistä hetken yhdellä jalalla, kävellä portaita tasa-askelin ja ajaa kolmipyöräistä pyörää, ikäkauden loppupuolella ehkä jo apupyörillä varustettua polkupyörää. Lapsi voi piirtää välillä oikealla ja välillä vasemmalla kädellä. Hän osaa jo riisua ja pukea itse helppoja vaatteita.

3–4 -vuotiaiden liikuntaleikkejä:

- roolileikit (lasten omat mielikuvat ohjaavat liikkumista)
- ”satujumppa” (liikutaan aikuisen ohjaamien mielikuvien mukaan)
- yksinkertaiset sääntöleikit (esim. ”kapteeni käskee”)

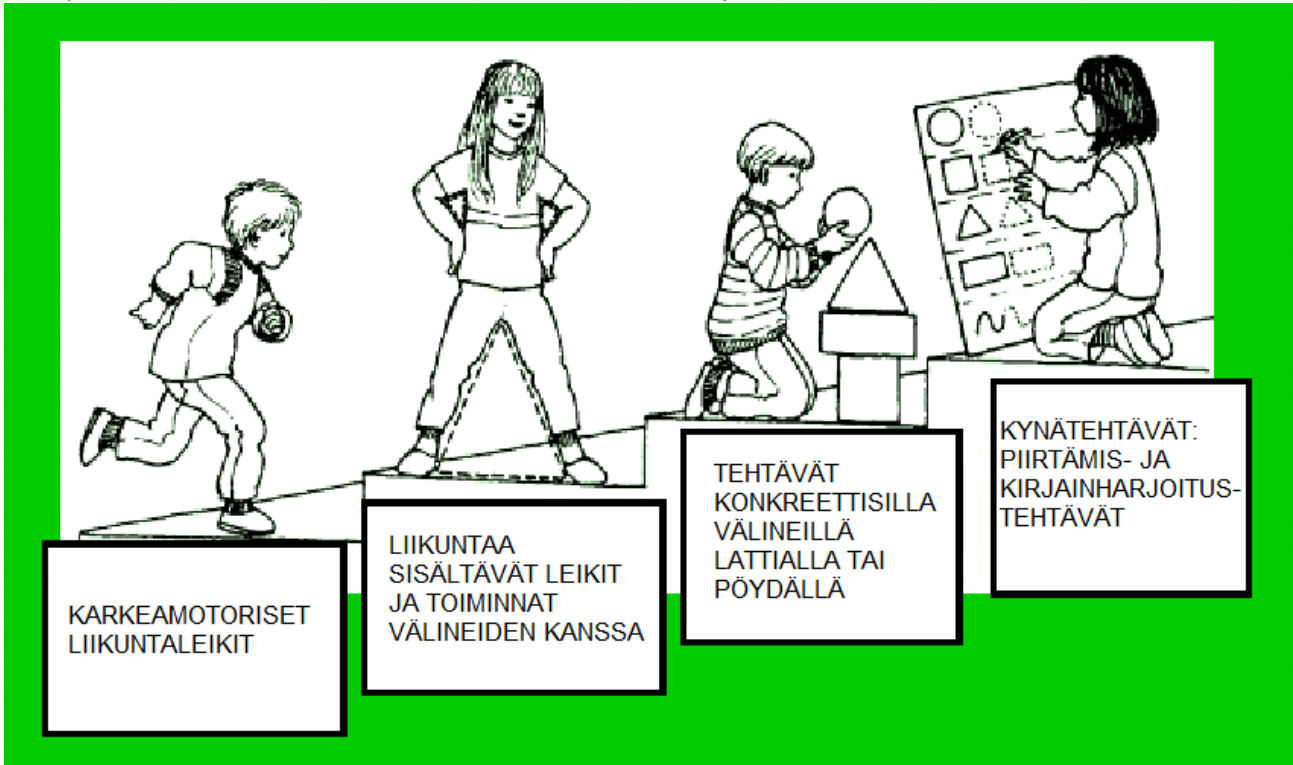
4–6 -vuotiaiden motorinen kehitys

Lapsen liikkeissä on aiempaa enemmän voimaa ja lapsi haluaakin usein mitellä voimiaan. Uusia liikunnallisia taitoja ja vahvoja lihaksia on hauska testata! Lapsi nauttii liikkumisesta: kiipeilee, juoksee, laskee mäkeä, keinuu, hyppii narulla sekä yhdellä jalalla, tanssii ja jumppaa, harjoittelee pyöräilyä, hiihtämistä, luistelua ja uimista. Hän hallitsee liikkumistaan jo melko taitavasti, liikkeet ovat sulavia. Lapsi osaa myös yhdistellä eri liikkeitä aiempaa paremmin.

4–6 -vuotiaiden liikuntaleikkejä:

- liikunnalliset sääntöleikit välineiden kanssa ja ilman (hippaleikit, pallopelit, hyppynaru)
- suunnistusleikit (esim. valokuvasuunnistus)
- lasten omat liikunnalliset ja tanssilliset esitykset

Jokapäiväisessä toiminnassa otetaan huomioon neljä tasoa:

4.3 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

Lapsen kasvuympäristön olisi hyvä tarjota taiteellisia kokemuksia, kuten musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa, käden taitoja sekä lasten kirjallisuutta. Taidetta tekevän ja kokevan lapsen maailmassa on erilaisia muotoja, värejä, ääniä, tuoksuja, tunteita ja eri aistikokemusten yhdistelmiä. Taide-elämys vahvistaa lapsen omaa ajattelua ja mielikuvitusta. Lapsella on mahdollisuus kokea mielikuvitusmaailma, jossa kaikki on mahdollista ja leikisti totta. Me Ilopirpanan kasvattajat haluamme antaa lapsille mahdollisuuden monipuoliseen taiteelliseen kokemukseen ja ilmaistamiseen. Taiteen eri alueet kuten maalaaminen, piirtäminen, askartelu ja soittaminen ovat kivaa puuhaa ja tempaavat yleensä intensiivisesti mukaansa.

Tarjoamme lapsille säännöllisesti sekä omaehtoista että ohjattua taidetoimintaa. Lapsi saa kokea oppimisen iloa ja nauttii tekemisestä yksin ja yhdessä muiden kanssa. Luovuus ja mielikuvitus ovat tärkeitä luovien peruskokemusten syntyessä, ja me kasvattajat tuemme niitä antamalla tilaa, aikaa ja rauhaa. Varhaislapsuuden taiteellinen toiminta kehittää lasta yksilönä ja ryhmän jäsenenä sekä rohkaisee toimimaan elämässä luovasti. Kasvattajina haluamme välittää lapsille tunteen, että arvostamme lapsen taiteellista prosessia dokumentoimalla ja mahdollistamalla tuotoksen esille tuomisen.

Pyrimme kiinnittämään huomiota myös päiväkotimme ympäristön esteettisyyteen. Annamme lapselle mahdollisuuden tutkia ja kokeilla vapaasti ympärillä olevia materiaaleja, ideoita ja tekemisen tapoja. Samalla lapsi voi harjoitella monipuolisesti taitojaan. Kasvuympäristön esteettisyys sellaisenaan voi olla lapselle taide-elämys.

"Pienet taiteilijat!"

4.4 Tutkiminen

Tutkiva ihmettely on lapselle luontaista aivan syntymästä saakka. Vauvan on opittava tuntemaan sekä itsensä että ympäröivä maailma, ja lisäksi löydettävä keinoja hallita ympäristöään. Erilaisten asioiden havaitseminen ja kokeminen saa lapsen vähitellen pohtimaan syitä ilmiöihin, mikä ruokkii hänessä uteliaisuutta ja sen myötä halua oppimiseen. Tutkiessaan isompi lapsi tyydyttää tätä tervettä uteliaisuuttaan ja kokee samalla osallistuvansa ympärillä olevan maailman ja yhteisön elämään. Tutkimisen intoa syntyy vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa, mutta toisinaan kipinäksi riittää pelkkä lapsen oma kokemusmaailmakin. ”Tutkimusmatkat” ja kokeilut harjaannuttavat myös lapsen muita taitoja, esimerkiksi liikunnallisia ja sosiaalisia valmiuksia.

Me Ilopirpanassa haluamme osoittaa lapsille, että heidän kysymyksensä, pohdiskelunsa ja tutkiva toimintansa on merkityksellistä, ja että niiden avulla voi oppia mielenkiintoisia asioita. Tuemme lapsia heidän yrityksissään, erehdyksissään ja oivalluksissaan ja iloitsemme niistä. Kasvattajina kannustamme lapsia etsimään selityksiä maailman ilmiöihin kaikenlaisissa hoitotilanteissa ja arjessa ylipäättäen. Myös ympäristössämme pyrimme mahdollistamaan kaikkien aistien ja koko kehon käyttämisen tutkimisen, kokeilemisen ja oivalluksen välineinä.

4.5 Miten näitä yhdistellään

Lapselle ominaiset tavat toimia eivät ole luonnostaan irrallaan toisistaan, vaan ne kaikki ovat läsnä jokaisessa hetkessä lapsen elämässä. Lasten kanssa puuhastellessa ja jutellessa pidämme mielessä lasten taiteellisuuden, taipumuksen liikkua ja leikkiä. Lapsia kannustetaan ilmaisemaan itseään monipuolisesti, ja eri toimintatapoja yhdistellään tietoisesti myös suunnitelluissa tuokioissa, joista on alla joitain esimerkkejä.

- ”Tuiki tuiki tähtönen” ja ”Karhu nukkuu” – musiikkia, liikkumista ja roolissa oloa
- Jumppanauhalla tai huivilla musiikin mukaan liikkuminen – musiikki, luovuus, liike
- Liikkuminen luonnossa: puuhippa – liikunta, tutkiminen

5 Kieli ja vuorovaikutus

Lapsen on tärkeää oppia puhumaan ja kuuntelemaan, jotta vuorovaikutus muiden kanssa voi onnistua. Omien ajatusten, havaintojen ja tunteiden ilmaiseminen vaatii jo paljon kielen ja eleiden käytön taitoja – ja lisäksi rohkeutta! Me Ilopirpanassa pyrimme ruokkimaan lapsen luonnollista kiinnostusta suulliseen ja kirjalliseen kieleen monenlaisin keinoin kielijumpasta ja loruttelusta aina yhteisten tarinoiden keksimiseen. Lapsille luetaan kirjoja päivittäin, kirjastolta käy kerran kuussa sadunlukija kylässä ja sadutusta tehdään heti, kun se lapselta onnistuu. Kirjastossa käydään muutaman kerran joka syys- ja kevätkaudella ja myös uusien laulujen oppimisen myötä sanavarasto kasvaa.

Tunne- ja vuorovaikutustaitoja meillä harjoitellaan tietoisesti, ja kärsivällisyyttä kanssakäymiseen opitaan leikeissä ja peleissä. Jokaista lasta tuetaan sosiaalisissa tilanteissa: hiljaisia rohkaistaan ja kannustetaan erityisesti, kun taas railakkaammille neuvotaan tilanteeseen sopivia keinoja ilmaista itseään ja tunteitaan. Kaikenlaiset luonteet opitaan vähitellen näkemään ryhmää rikastavina.

6 Kasvatuksen sisältöalueet

Lapset oppivat koko ajan erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristön ja ihmisten kanssa lapset käsittelevät ja jäsentävät tietoa aikaisempien tietojensa sekä käsitystensä avulla. He ovat aktiivisia oppijoita.

Kasvattaminen toimintana edellyttää kasvattajalta aina arvovalintoja, mikä näkyy esimerkiksi päiväkotimme arjessa tehdyissä valinnoissa. Ilopirpanassa varhaiskasvatuksen sisältöalueita pyritään toteuttamaan lapsilähtöisesti ja kaikkia alueita yhdessä hyödyntäen.

Varhaiskasvatuksen keskeiset sisältöalueet:

- matemaattinen
- luonnontieteellinen
- historiallis-yhteiskunnallinen
- esteettinen
- eettinen
- uskonnollis-katsomuksellinen

Yllä mainituissa sisältöalueissa lapsi ei opiskele, vaan tutustuu niihin, eikä lapsille aseteta suoritusvaatimuksia. Tarkoituksena on sellaisten välineiden ja valmiuksien kerääminen, joiden kautta lapsi vähitellen pystyy perehtymään, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivän maailman monimuotoista ilmiötä.

Eri sisältöalueiden aiheet ja ilmiöt liitetään lapsen lähiympäristöön, arkeen ja konkreettisiin kokemuksiin niin, että lapset voivat havainnoida asioita ja muodostaa niistä omia käsityksiä. Lapsella on eri alueiden sisällä tilaisuus ajatella kriittisesti, ilmentää omaa luovuuttaan ja mielikuvitustaan, kehittää omia ongelmanratkaisumallejaan, jalostaa tunteita ja suunnata toimintaa.

Oppimisen ja onnistumisen ilo rakentavat myönteistä kuvaa itsestä, oppimisesta ja yhteisön merkityksestä. Ilopirpanassa lasten yksilöllisiä oppimistapoja havainnoimalla pystymme tarjoamaan monipuolisia toimintamuotoja unohtamatta kuitenkaan lapsen omaa kekseliäisyyttä. Varhaisvuosien myönteinen asenne luo pohjaa elämänikäiseen oppimiseen, uusia asioita innostuneesti tutkimalla ja erilaisia menetelmiä käyttäen.

6.1 Matemaattinen alue

Matemaattinen alue pohjautuu esimerkiksi vertaamiseen, päättelyyn ja laskemiseen.

Varhaiskasvatuksessa edellä mainitut matematiikan sisällöt tapahtuvat leikinomaisesti lapsille tuttuun ja heitä kiinnostavien materiaalien, esineiden ja välineiden avulla. Myös kaikissa tavallisissa tilanteissa, kuten leikeissä ja ruokailussa, lasketaan ja luokitellaan asioita.

Matemaattiset ilmiöt ovat lapsille innostavia, hauskoja, haastavia ja kiinnostavia. Meillä Ilopirpanassa lapset saavat tutkia ja kokeilla, oivaltaa ja oppia, että kaikki asiat rakentuvat jostain, että niitä voi luokitella ja tehdä niistä sarjoja eri tavoin. Asioita pohditaan lasten kanssa ja

tutkaillaan puhuen ääneen omia ajatuksia. Päiväkodissamme mielenkiintoa herättävät esineet ja välineet ovat helposti lasten saatavilla.

Matematiikkaa on ihmisissä, ihmisten tekemisissä, kulttuurissa ja luonnossa, sillä kaikessa on määrä ja muoto. Matematiikkaa on siis kaikkialla ympärillämme, ja sitä me hyödynnämme yhdistämällä arkipäivän toimintoihin matemaattista ajattelua. Esimerkiksi 1–6 -vuotiaiden matemaattisen ajattelun kehittymiseen liittyy erityisesti tilan ja ympäristön aistiminen, kokeileminen ja havainnoiminen sisällä ja ulkona, rakennetussa ja luonnonympäristössä. Päiväjärjestys ja muut toistuvat rytmit antavat mahdollisuuden ajan mittaamiseen.

6.2 Luonnontieteellinen alue

Luonnontieteellinen alue on hyvin laaja-alainen, elämyksellinen ja muiden sisältöalueiden kanssa lähekkäin verkottuva tutkimusalue. Ilopirpanassa syvennymme havainnoimalla, tutkimalla ja itse kokeilemalla elollisen luonnon ilmiöihin. Luonnontieteellisen alueen toimintoja käytännössä ovat vaikkapa pienet kokeet, joissa luonnolle esitetään kysymys, ja kokeen välityksellä luonto vastaa, esimerkiksi: ”Jäättykö ämpärissä oleva vesi, kun sen vie yöksi ulos?” Esimerkiksi syy–seuraussuhteita testataan veden, jään ja lumen lisäksi vaikkapa hiekalla ja savella. Painovoimaa, tilavuutta ja matkaakin tutkitaan havainnollisin keinoin, ja kaiken tämän avulla luonnon ilmiöt ja niihin vaikuttavat tekijät alkavat vähitellen avautua lapsille.

Lähtökohtana on lapsen oma lähiympäristö (luonto sekä rakennettu ympäristö), siinä liikkuminen ja viihtyminen. Tavoitteenamme on auttaa lasta muodostamaan aktiivinen, myönteinen, vaaliva, kiinnostunut ja kunnioittava suhde luontoon. Tämän muodostumista edesauttaa havainnoiva, tutkiva, kokeileva, ja elämyksiä herättävä toiminta päiväkodissamme. Nautimme lasten kanssa erilaisista ympäristökokemuksista ja harjaannutamme samalla perusliikuntamuotoja vaihtelevassa ympäristössä. Luonnonympäristöä voi käyttää läheisenä ja turvallisena leikki- ja tutkimuspaikkana. Ilopirpana tarjoaa lapsille myös Metsämörri-toimintaa, jossa luonnossa liikutaan ja touhutaan samalla kun opitaan ymmärtämään ja kunnioittamaan sitä.

6.3 Historiallis-yhteiskunnallinen alue

Historiallisen ja yhteiskunnallisen kasvatustilanteen tarkoitus on perehdyttää lasta oman perheen ja lapsuuden, oman paikkakunnan ja kulttuurin ilmiöihin, historiaan ja jatkuvaan muutokseen – iän mukaan sopivalla tavalla. Esimerkiksi 3–6 -vuotiaat nauttivat yleensä suunnattomasti museoretkestä, ja historia alkaa kiinnostaa heitä esineiden kautta entistä enemmän. Pienimpien lasten kanssa taas tutkitaan vaikkapa valokuvista omaa perhettä, lähipiiriä ja lapsen ”lähihistoriaa”. Lapsia pyydetään toisinaan tuomaan kotoa mukanaan jonkin vanhan esineen, jonka kautta menneitä aikoja mietitään ja kuvaillaan.

Oman paikan hahmottaminen maailmassa ja ajassa vahvistaa lapsen itsetuntoa. Ympäröivää yhteiskuntaa ja historiaa lähestytään elämyksellisesti ja yhteisöllisesti: isovanhemmat ovat luonteva linkki menneisiin aikoihin, tuttujen ihmisten ammatit ovat portti yhteiskunnan rooleihin ja retket tuovat lapsille paikallistietoutta.

6.4 Eettinen alue

Lasten kanssa tarkastellaan meillä arvo- ja normimaailman kysymyksiä arjen tilanteissa. Jokapäiväinen elämä tuo mukanaan tapahtumia, joita voidaan miettiä ja tarkastella oikean ja

väärän, hyvän ja pahan tai totuuden ja valheen näkökulmista – aina lapsen tasolla. Esimerkiksi lasten välisistä ristiriitatilanteista päiväkodin tädit tekevät pikku näytelmiä, ja lapset saavat kertoa, mitä tädit tekevät tilanteessa väärin ja miten käytöstä on syytä muuttaa. Pelkoja, ahdistuksen ja syyllisyyden tunteita käsitellään lasten kanssa ymmärtäväisesti niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi kaikenlaisista tunnetiloista huolimatta.

Eettisiä ja moraalisia käyttäytymisen tapoja opetellaan Ilopirpanassa johdonmukaisesti, ja ne perustellaan aina lapsille. Yhteisiä sääntöjä ja kauniita käytöstapoja noudatetaan, jotta kaikilla olisi hyvä olla. Opettavaiset laulut ja keskustelut auttavat lapsia muistamaan, miten muille tehdään mukava olo. Empatian tunteen kokemista harjoitellaan toisia auttamalla, ristiriitojen ratkaisemista opettelemalla ja ehkäisemällä kiusaaminen tai puuttumalla siihen välittömästi. Päiväkodissa osallistutaan vuotuisen ystävyysviikkoon, joka tuo tilaisuuden kaverisuhteiden harjoitteluun. Yhdessä olon ilo ja läheisyys ovat se pohja, jolle ihmisen, luonnon ja ympäristön kunnioittaminen rakentuvat.

Ilopirpanassa pyrimme tarjoamaan lapsille mahdollisuuksia löytää oman tahtonsa ilmaisemiseen hyväksytyjä ja sopivia keinoja. Omia tunteita opetellaan vähitellen kertomaan sanoin, ja samoin ymmärtämään syitä toisten käytökseen. Lapsen henkilökohtaista arvomaailmaa rakennetaan, jotta lapsen toiminta ei olisi pelkkää auktoriteettien kunnioitusta vaan myös hänestä itsestään kumpuavia valintoja.

6.5 Uskonnollis-katsomuksellinen alue

Meillä Ilopirpanassa lasten perheiden omaa arvomaailmaa ja uskonnollista näkemystä kunnioitetaan ensisijaisena, mutta kristillisiin perinteisiin ja hengellisiin ilmiöihin tutustutaan yleiselläkin tasolla. Mahdollisuuksien mukaan osallistumme seurakunnan järjestämiin tapahtumiin, kuten pääsiäisvaellukseen, ja vierailemme uskonnollisissa ympäristöissä, esimerkiksi kirkossa tai hautausmaalla. Kerran kuussa meillä käy seurakunnalta työntekijä pitämässä arkipyhäkouluun kaikille lapsillemme. Arkielämässäkkin uskonasioita tulee esille, ja niitä ihmetellään yhdessä lapsen kanssa.

Muidenkin uskontojen ja katsomusten tapoihin ja näkemyksiin tutustutaan ikätasoon sopivalla tavalla, jos ne linkittyvät luontevasti lasten kokemusmaailmaan esimerkiksi päiväkotiryhmässä olevan eri uskontoon kuuluvan lapsen kautta. Katsomuskasvatus nivoutuu usein muihin sisältöalueisiin: musiikki, draama tai luontokasvatus voi usein tuoda esiin myös katsomuksellisia keskustelun-aiheita, ja uskonnollisia perinteitä vaalitaan muun muassa laulamalla hengellisiä lauluja.

6.6 Esteettinen alue

Esteettinen sisältöalue avautuu havaitsemalla, kuuntelemalla, tuntemalla ja luomalla. Samoin kuvittelu ja intuitio liittyvät näihin kokemuksiin. Esteettisistä kauneuden, harmonian, rytmin ja tyylin elämyksistä lapsen omat näkemykset ja oma maku alkavat hahmottua. Pidämme toisinaan esimerkiksi levyraadin, jotta kukin lapsi saisi peukulla osoittaa, pitikö kustakin kappaleesta vai ei. Näin lapsen oma itsenäinen persoona vähitellen kehittyy.

Meillä Ilopirpanassa esteettisessä kasvatuksessa onkin tavoitteena lapsen itsetuntemuksen vahvistuminen. Tarjoamme monenlaisia luovia toimintatapoja ja välineitä, joita kokeilemalla ja käyttämällä lapsi voi löytää itselleen sopivia keinoja ilmaista itseään ja oppia. Onnistumisen kokemuksia pyritään houkuttelemaan esiin sekä yksin että yhdessä. Leikki on tärkeä osa lapsen luovuutta, ja esteettinen kasvatusta perustuu leikkiin ja elämyksiin. Tuotokset ovat todiste luovasta hetkestä, mutta eivät koskaan itse tarkoitus!

6.7 Käden taidot

Lapsi tiedostaa ja kokee maailmaa kehonsa kautta sekä tunnustelee omia ääri rajojaan. Käsien tekemisen kautta lapsi oppii paljon ympäröivästä maailmasta ja itsestään. Esimerkiksi piirtäminen, maalaaminen, rakentaminen ja naulaaminen ovat merkittäviä tapahtumia: niissä lapsi ottaa jonkin esineen ja käyttää sitä omien kokemuksien ilmaisemiseen.

Ilopirpanassa muovaillaan, maalataan sormin ja siveltimillä musiikin kanssa tai ilman sekä askarrellaan monipuolisista materiaaleista. Askarteluissa käytämme paljon kierrätys- ja luonnonmateriaaleja. Pihalla maalaamme kiviä ja teemme asetelmia lasten itse keräämistä luonnon aarteista. Askartelujen lomassa aikuiset seurailevat lasten hienomotorisia taitoja.

Lapset saavat meillä Ilopirpanassa kokeilla erilaisia käsillä tekemisen menetelmiä kuten pujottelua, savitöitä, ompelukuvia ja mitä ikinä mieleen tulee. Kokeilemme sekä puutöitä että tekstiilitöitä.

6.8 Eri sisältöalueiden yhdistely ja liikunta kaikessa toiminnassa

Meillä Ilopirpanassa lapsi ja kasvatusta nähdään kokonaisvaltaisena ilmiönä, jossa kaikki liittyy kaikkeen, ja jokainen osa-alue pidetään mielessä kasvatustilanteissa. Sisältöalueiden toimintoja yhdistellään usein projektiluontoisesti eri teemojen ympärillä. Samassa projektissa voi tulla esille vaikka musiikkia, maalausta ja matematiikkaa.

Koska liikunta on meille liikuntapäiväkotina olennainen osa arkea, pyrimme tekemään eri sisältöalueisiin keskittyvistä toiminnoistakin liikunnallisia. Esimerkiksi luonnon tutkiminen yhdistyy luontevasti liikkumiseen, samoin monet esteettisen kokemisen muodot. Matemaattisen alueen tuokioissakin liikuntaa voi käyttää hyvin, ja liike tuo vauhtia ja mielenkiintoa toimintaan. Mahdollisuuksia on rajattomasti, ja lapset ovat vastaanottavaisia, kunhan toiminta on sopivanlaista ja monipuolista.

- Liikunnalliset ja kokemukselliset ”matikkatuokiot”: leikkivarjolla, liikuntavälineillä jne.
- Käveleminen esim. museoon, taidenäyttelyyn, elokuviin, kirkkoon
- Liikunnalliset kontaktinotto- ja ryhmäytymisleikit

7 Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen

suunnitelma

Jotta kiusaamista ehkäisevä työ olisi tehokasta ja tuloksellista, sen tulee olla suunnitelmallista ja johdonmukaista. Tämän vuoksi olemme laatineet kiusaamisen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta suunnitelman. Kiusaamistilanteisiin puuttuminen pienten lasten parissa onnistuu vielä melko helposti, sillä alle kouluikäisen lapsen identiteetti ei ole muotoutunut kiusaajaksi tai kiusatuksi, ja aikuinen pystyy vielä vaikuttamaan tähän. Kaikkiin lasten välisiin riitoihin sekä konflikteihin on tärkeää puuttua, mutta puuttumisen keinot poikkeavat toisistaan tilanteen mukaan.

Päiväkodissamme lapsella on turvallinen ja lämmin suhde aikuiseen, ja hän kokee olonsa turvallisiksi myös ryhmässä. Lapsi voi pulmatilanteissa turvautua tuttuun hoitajaan, joka on läsnä ja empaattinen. Hoitaja puuttuu aktiivisesti kiusaamistilanteisiin, ja päiväkotitoiminta luo yksinkertaiset yhdessäolon säännöt ja auttaa lapsia pitämään ne mielessään. Henkilökunta työskentelee aktiivisesti siten, että jokainen lapsi on ryhmänsä arvostettu jäsen eikä kukaan lapsi jää yksin. Ilopirpanassa tuemme vastavuoroisten ja tasavertaisten ystävyysuhteiden muodostumista. Nämä suojaavat lasta kiusaamiselta, vahvistavat hänen hyvinvointiaan ja tukevat hänen kehitystään aikuisikään saakka.

Vanhempien tulee tietää, keneen he ottavat yhteyttä, jos kiusaamista ilmenee, ja miten päivähoiton henkilöstö selvittää tilanteen. Vanhemmille kerrotaan myös, miten heitä näissä asioissa informoidaan, miten vanhemmat osallistuvat selvittelyyn ja miten tilannetta seurataan.

Keinoja kiusaamisen ehkäisyyn:

- Havainnoidaan lasten leikkejä sekä sisällä että ulkona.
- Keskustellaan lasten kanssa kiusaamisesta ja ystävydestä.
- Keskustellaan ja kysellään lapsilta kiusaamiseen liittyvistä asioista, kuten siitä, missä negatiivisia tekoja, ”tyhmää”, tapahtuu.
- Rohkaistaan lapsia kertomaan, kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua.
- Vanhempien kanssa tehdään yhteistyötä, rohkaistaan heitä ottamaan yhteyttä.
- Käytetään kuvia, jotka esittävät erilaisia kiusaamistilanteita ja keskustellaan niistä.
- Luetaan lasten kanssa erilaisia aiheita käsitteleviä kirjoja.
- Tarkkaillaan tai tutkitaan lähemmin lasten yhteistoimintaa ryhmässä ja dokumentoidaan havainnot.

Ilopirpanassa näitä keinoja on helppoa soveltaa, koska lapsiryhmät ja toimitilat – myös piha – ovat kohtalaisen pienet. Henkilökunta tuntee myös lapset perinpohjaisesti, joten lasten tunteet ja keskinäiset tilanteet huomataan helposti.

8 Lapset puheeksi -toimintamalli

Lapset puheeksi -työmenetelmää käytetään nykyisin päiväkotij- ja koulumaailmassa keskustelunavausmallina kaikenlaisten, pientenkin huolenaiheiden tiimoilta. Lapset puheeksi -työmenetelmä tähtää vanhemmuuden ja lasten kehityksen tukemiseen. Ilopirpanan koko henkilökunta on käynyt koulutuksen toimintamallin käyttämistä varten, ja kaikki ”lapsen vasu” -keskustelut käydään Lapset puheeksi -kaavakkeen pohjalta, mikä luo tasa-arvoisuutta perheiden välille: kaikkia perheitä kohdellaan samalla tavoin ja kaikkien lasten kasvuolot selvitetään, jotta varhainen tukeminen tarvittaessa olisi mahdollista.

9 Kasvatuskumppanuus ja vanhempien osallisuus

Yhteishenkeä ja tuttuuden tunnetta kasvatetaan esimerkiksi järjestämällä erilaisia tapahtumia, joihin koko perhe on kutsuttu. Näitä ovat ainakin yhteiset kahvitteletuhetket, talkoot ja perhe-liikuntatapahtumat sekä lapsen henkilökohtaiset ”vasukeskustelut”, jotka käydään vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan kesken. Tarkoituksena on parantaa keskusteluyhteyttä henkilökunnan ja lasten vanhempien välillä, mikä auttaa yhteisessä kasvatustehtävässä. Avoin tapa keskustella vanhempien kanssa tuo syvyyttä myös keskusteluihin, joita käydään lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Ne ovat arkipäivän kasvatuskumppanuuden kulmakivi.

Lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa Ilopirpanan liikuntapainotus toteutuu niin, että jokaisen lapsen kohdalla otetaan esille liikunnan määrä ja laatu: paljonko lapsi liikkuu kotioissa ja missä hän tarvitsee harjoitusta tai tukea. Näitä ”lapsen vasu” -keskusteluja käydään vähintään kerran vuodessa tai useamminkin, mikäli vanhemmat niin toivovat. Pohjana toimii Lapset puheeksi -kaavake.

Asiakastyytyväisyyskyselyjä järjestetään vuosittain kirjallisen palautteen saamiseksi lasten vanhemmilta. Näin on mahdollisuus antaa nimettömästi palautetta, ja se voi olla tilaisuus kriittistenkin ajatusten esittämiseen.

10 Erityinen tuki

Ilopirpanassa seuraamme ryhmämme lasten kehitystä päiväkodin arjessa leikkien, askartelujen ja jumpan aikana sekä keskittymistä vaativissa ohjatuissa tuokioissa sekä vuorovaikutustilanteissa. Mikäli lapsen kehityksessä huomataan jonkinlaista poikkeamaa tai viivästymää, tämän osa-alueen harjoittamiseen keskitytään erityisesti. Jos jonkun lapsen kohdalla herää huoli siitä, että kehitystä ei tapahdu, keskustellaan ensin vanhempien kanssa, ja tarvittaessa kutsutaan kiertävä erityislastentarhanopettaja Kaisu Aulakoski käymään päiväkodissa. Kaisu vieraillee päiväkodissamme vuosittain peruskäynneilläkin. Myös vanhemmat voivat ilmaista meille huolensa – avoin keskusteluyhteys on tärkeä osa kasvatuskumppanuutta. Tehostetun ja erityisen tason tukitoimia pystytään tarjoamaan Ilopirpanassakin, jos ne todetaan tarpeellisiksi. AAC-ohjaaja, joka on erikoistunut puhetta tukevien kuvaviestintämenetelmien käyttöön, voidaan tarvittaessa kutsua paikalle antamaan vinkkejä päiväkodin tukityöhön ja arjen sujumiseen.

11 Varhaiskasvatustoiminnan arviointi ja kehittäminen

Varhaiskasvatusta kehitetään meillä Ilopirpanassa tarkastelemalla sekä kasvattajayhteisöä että kasvatusympäristöä.

Molemmissa toimipisteissä järjestetään kuukausittain tiimipalavereja, joissa talon omia sisältöjä ja niiden toteutumista käytännön toiminnassa arvioidaan henkilökunnan kesken. Molempien toimipisteiden yhteisiä palavereja toiminnan arvioinnista pidetään puolivuositain. Ilopirpanan omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa näiden palaverien pohjalta. Kun havaitsemme tiedon tai osaamisen päivittämisen tarvetta, joku tai jotkut henkilökunnan jäsenistä osallistuvat tarpeellisiin koulutuksiin.

Kysymyslomake Ilopirpanan lasten vanhemmille päiväkodin liikuntakasvatuksesta

1. Minkälaista liikuntakasvatusta toivoisitte olevan tarjolla päiväkodissa?
2. Tiedättekö, minkälaista liikuntaa lapsenne päiväkodissa järjestetään?
3. Miten lapsen yksilöllinen kiinnostus ja taitotaso otetaan huomioon ja hyödynnetään toiminnassa? Onko teillä ajatuksia siitä, miten tätä voisi parantaa?
4. Minkälaisesta liikkumisesta lapsenne pitää?
5. Onko jokin tietty asia liikkumisessa hänelle hankalaa ja vaatisi harjoitusta?
6. Mihin liikkumiseen häntä olisi mielestänne hyvä kannustaa enemmän?
7. Oletteko huomannut, että liikkuminen liittyy lapsellanne tunteisiin ja niiden ilmaisemiseen tai säätelemiseen? Miten?
8. Osallistuisitteko, jos mahdollista, mikäli päiväkodissa järjestettäisiin koko perheen liikuntatapahtumia?
9. Olisiko teillä ideoita liikunnan järjestämisestä päiväkodissa? Muissakin paikoissa kuin omissa tiloissa voi järjestää toimintaa päiväkotiaikana!
10. Muuta, mitä?

Kiitos vastauksestanne!

Palautelomake lasten vanhemmille

Teemme opinnäytetyönä varhaiskasvatussuunnitelman, ja oppimisemme vuoksi on erittäin tärkeää, että antaisitte palautteen työstämme! Yst.terv. Linda Kukkohovi ja Sanna Ketola

Arvioikaa loppuraportin uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa seuraavasti:

- 1) Kuinka käytännöllisenä pidätte tätä tekstiä? (ympyröikää sopiva vaihtoehto)
  - a) ei kovin käytännöllisenä
  - b) melko käytännöllisenä
  - c) erittäin käytännöllisenä

- 2) Tuntuuko teistä, että tekstin asiat toteutuvat päiväkodin arjessa?
  - a) Kyllä. (kuvailekaa omin sanoin)
_____
  - b) Ei. (kuvailekaa omin sanoin)
_____

- 3) Kuinka laadukkaana pidätte tätä varhaiskasvatussuunnitelmaa? (ympyröikää sopiva vaihtoehto)
  - a) ei kovin laadukkaana
  - b) melko laadukkaana
  - c) erittäin laadukkaana

- 4) Onko teksti teidän mielestänne helposti luettavaa? (ympyröikää sopiva vaihtoehto)
  - a) Kyllä.
  - b) Ei.

- 5) Onko teksti teidän mielestänne ymmärrettävää? (ympyröikää sopiva vaihtoehto)
  - a) Kyllä.
  - b) Ei.

Risut ja ruusut (onko teillä jotakin muuta, mitä haluatte vapaasti sanoa):

KIITOS!
